

Члан 1.

Усваја се Стратешки план за социјалну политику града Бора за период 2019-2023. године (у даљем тексту: План), у тексту који је саставни део ове одлуке.

Члан 2.

Плана из претходног члана представља основ деловања, вршења услуга и буџетског финансирања у области социјалне политике у граду Бору.

Члан 3.

Ова одлука ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном листу града Бора".

Увод

У намери да обезбеди услове за уравнотежен и одрживи развој Град Бор је суочен са захтевима стратешког сагледавања проблема и потреба у свим областима друштвеног живота и рада. Област социјалне политике, посебно социјалне заштите представља суштински изазов у оваквом приступу. По економском карактеру социјална политика и сви облици услуга представљају јавну потрошњу. Па ипак када говоримо о социјалној политици у нашим условима она представља улагање у смањење социјалних проблема. Новим Законом о социјалној заштити уведен је концепт услуга социјалне заштите, које се обезбеђују у локалној заједници на тржишним основама, ангажовањем пружаоца услуге са најповољнијом понудом у обезбеђивању тражене услуге, за ограничени временски период. Са ограниченим капацитетима и ослабљеном економијом, град Бор мора рационално располагати постојећим и новоуспостављеним ресурсима, што је могуће само плански заснованим и програмираним приступом.

Стратешки план за социјалну политику је кључан документ, који је намењен свим институцијама и организацијама, који се баве овом проблематиком. Настао је из потребе да се достигну европски стандарди и примене позитивна искуства у овој области. Полазну основу за израду документа чини претходни Стратешки план за социјалну политику, резултати секторских анализе по областима друштвених делатности, утврђени приоритети, оперативни циљеви и међуциљеви неопходних промена.

Одговорност и заслуге за процес израде овог документа била је на Локалном савету за социјалну политику, који је израду документа завршио у периоду од јула до новембра месеца 2018. године.

Стратешки план је направљен са циљем усмеравања будућег развоја социјалне политике у граду у циљу унапређења квалитета живота у заједници. Овај документ је резултат партнерског рада релевантних институција и организација, који су заједничким радом дошли до усаглашених приоритета, оперативних циљева и кључних међуциљева, разрађених акционих планова и програма по областима приоритета. Такође, у њему су идентификовани постојећи ресурси и дефинисани су индикатори за процену успешности. Општи оквир у изради овог документа представљају национална Стратегија за смањење сиромаштва и Стратегија реформе система социјалне заштите Владе Републике Србије.

Стратешки план ће имати кључну улогу у адекватном располагању средствима која су намењена за решавање проблема у овој области.

Термини изражени у овој стратегији у граматичком мушком роду подразумевају природни мушки и женски род лица на која се односе.

Уводна реч Градоначелника

Град Бор је препознао потребу израде стратешког документа у области социјалне заштите, са циљем планског и системског приступа у решавању нагомиланих проблема у заједници.

Стратегија представља подлогу за обезбеђивање социјалног напретка и смањење сиромаштва, промовисање иновација, и унапређење свеобухватног квалитета живота грађана, поштовањем политике једнаких могућности и равноправно учешће полова у свим фазама планирања, доношења и спровођења одлука у свим областима друштвеног живота.

Признање учесницима

Изражавам захвалност члановима Локалног савета за социјалну политику за свесрдан рад и ангажовање на припреми и изради Стратешког документа за социјалну политику 2019-2023. Они су ентузијазмом, стручним приступом, искуством и додатно уложеним напорима сагледали потребе и предложили програмска решења будућег развоја социјалне политике у локалној заједници.

*Градоначелник,
Александар Миликић*

Визија

Бор је уређена заједница, економски оснажена, социјално одговорна локална управа, ојачана развијеном и ефикасном мрежом институционалних и ванинституционалних услуга социјалне заштите, регионално повезана, а све у циљу добробити и најбољег интереса грађана/ки, чиме ће се унапредити квалитет њиховог живота и створити амбијент једнаких могућности за све.

Изјава о мисији

Доследном применом стратешког документа, ангажовањем Савета за социјалну политику, успоставиће се квалитетан и свеобухватан систем подршке појединцу и угроженим групама ефикасним коришћењем ресурса и међусекторском сарадњом институција и цивилних организација; Континуираним унапређењем професионалне компетенције пружалаца услуга, партиципацијом корисника у процесу испитивања потреба, планирања, спровођења и транспарентношћу обезбедиће се доступност услуга свим грађанима.

Принципи и вредности

Последице економске и друштвене транзиције утицале су на пораст сиромаштва и нарастање социјалних проблема у Бору. Локална заједница је суочена са изазовима и све већим захтевима на решавању проблема, која у условима ограничених средстава, недовољности сервиса подршке у заједници, неумреженост система захтева планско-аналитички приступ и дефинисање будућих мера и акција.

У процесу припреме и израде овог документа Савет за социјалну политику се руководио одређеним принципима, који одражавају професионалност и непристрасност и гарантују успешност у будућој примени.

Принципи су:

- Јавност у процесу планирања – доступност информација свим заинтересованим грађанима и учешће корисника;
- Тимски рад свих носилаца делатности и услуга у систему социјалне политике - мултидисциплинарним и међусекторским приступом;
- Рационалност и свеобухватност у планирању будућих услуга – усмерених на корисника;
- Усклађеност предложених мера и решења са позитивним законским прописима, финансијским могућностима и постојећим ресурсима у заједници;
- Мерљивост ефеката предложених мера;
- Одрживост предложених решења;

Заснованост предложених решење на потребама корисника;

- Непристрасност и објективност у доношењу одлука – независно од политичких утицаја и личних интереса;

Стратешки документ фаворизује основне вредности и достигнућа савременог друштва у коме су солидарност, равноправне могућности, поштовање достојанства и интегритета личности поједница и породице основне и незаобилазне вредности. Стратешки план социјалне политике за град Бор је у складу са међународним и националним документима:

Универзална декларација о људским правима,

- Конвенција о правима детета,
- Међународна конвенција о правима особа са инвалидитетом,
- Конвенција о укидању свих облика расне дискриминације,
- Конвенција о елиминацији свих видова дискриминација жена,
- Европском социјалном повељом;
- Стратегија развоја социјалне заштите у Р. Србији
- Стратегија смањења сиромаштва у Р.

Србији

Национална стратегија запошљавања

Србије

Стратегија јавног здравља Републике Србије
Боље здравље за све у III миленијуму
Повеља о родној равноправности
Закон о родној равноправности полова

Контекст

Историјски развој

Бор се као насеље први пут помиње у XVIII веку, 1844. године имао је 58 кућа са 230 становника. У близини Бора, у Злотској пећини нађени су остаци првог насеља у овом крају који датирају из времена од пре 5000 година. Године 1900. Бор је имао 146 кућа са 775 становника.

Бржи развој града настао је када је чешки инжењер Фрањо Шистек, тражећи у овом граду злато за београдског индустријалца Ђорђа Вајферта, пронашао руду бакра. Од те 1903. године, отпочела је експлоатација бакра у Борском руднику. Француски капитал је 1904. године преузео власништво Борског рудника. Француски власници били су немилосрдни у експлоатацији рудника. Упоредо са радницима и сељаци околних села тешко су живели, јер летина није могла да понесе због отровног дима који је избијао из рудничких димњака. Накнада коју су власници рудника давали сељацима као обештећење за уништenu летину била је мала. Због тога су сељаци организовали 1935. године буну која је позната у историји под називом „Влашка буна“, која је после 5 дана у крви угушена. Француски капитал је у периоду своје експлоатације од 1903.-1940. године изузимајући период првог светског рата, произвео борском руднику 544.547 тона блистер бакра.

Немци су постали власници Борског рудника 4. фебруара 1941. године и до ослобођења су извукли 66.860 тона блистер бакра. Од средине 1942. године Немци су у Бору и околини формирали 33 радна логора кроз које је прошло око 30.000 лица.

Бор је ослобођен 3. октобра 1944. године. Статус града Бор је добио маја 1947. године када је имао око 8.000 становника. Завршетком Рудника бакра у Мајданпеку и његовом интеграцијом са Борским рудником, настао је 1961. године Рударско – топионичарски басен Бор – РТБ Бор.

Шездесетих година прошлог века почиње убрзани индустријско-урбани развој. Граде се нови металуршки и индустријски капацитети, отварају нови рудници, граде станови, пруге, путеви, и други инфраструктурни објекти. Град постаје место у које долазе људи из свих крајева земље, налазе посао, формирају породице и ту остају да живе. Бор постаје образовни, здравствени и културни центар Источне Србије.

Рударско металуршки факултет, прва високошколска институција у граду почела је да ради 1. октобра 1961. године, а Институт за бакар основан је 1963. године.

У 1990. години остварена је рекордна производња: 151395 т катодног бакра (1,5% светске производње) 344655 т сумпорне киселине, 4703 кг злата. У граду живи преко 40000 становника (у општини око 50000) у око 19000 домаћинстава у 22000 станова у граду. У Рударско-топионичарском басену Бор радило је око 14000 људи.

У 2002. години остварен је друштвени производ од само 19% у односу на 1990. годину. Број запослених у РТБ-у је око 5000 радника.. Оваква привредна кретања одразила су се и на број становника: долази до напуштања града јер становници на виде могућност опстанка те је број становника смањен на око 48 615. Од 2009. до данас, поново раста производња, изводе се велики инвестициони захвати (нова топионица и фабрика сумпорне киселине, као и значајна улагања у рударство), Бор више није црна еколошка тачка, и економски параметри и снага града расту из године у годину.

Запостављено је коришћење обновљивих природних ресурса којима околина Бора обилује. Шуме, воде, термоминерални извори, биодиверзитет, непоновљиви геоморфолошки облици рељефа су вредности, чије одрживо коришћење уз развој нових привредних грана, нуди прилику за економски раст овог краја и опстанак становништва.

Општи подаци о Бору

Град Бор се налази на крајњем истоку Србије, у близини граница са Бугарском и Румунијом. Бор је и седиште Борског округа који, поред Бора, чине општине Кладово, Мајданпек и Неготин. Територијално припада Борском округу, заузимајући површину од 856 км² на којој живи 48 615 становника или 57 становника на км² (у укупној популацији Србије учествује са 0,7%, а Борског округа са 38,9%).

Град Бор се састоји од централног насеља и седишта општине – градског насеља Бор и 12 села: Горњане, Танда, Лука, Кривељ, Бучје, Оштрељ, Доња Бела Река, Брестовац, Слатина, Злот, Шарбанаовац и Метовница. У ових 12 села има 13 месних заједница.

Најзначајнији део новије историје овог краја повезан је са налазиштима руде бабра и других метала. Поред експлоатације налазишта бакарне руде, металуршке прераде и производње блистер и електролитског бабра и пратећих метала изграђени су бројни прерађивачки капацитети у општини, а на њима је базирана индустријска производња у другим местима Србије.

Обзиром да се досадашњи развој базирао на развоју рударства и металургије, привреда града Бора је остала доминантно моноструктурна.

Другу важну специфичност града, која није карактеристична за индустријски развијене средине са некада високим степеном загађености животне средине, представљају природни услови за развој туризма. Под шумама је 37,1% територије општине са стаништима разноврсне фауне. Истичу се висови Црног врха, Стола, ловиште Дубашница, комплекс Злотских пећина (Лазарева пећина и Верњикица), са изванредним пећинским украсима, изворима минералне и лековите воде. На тој основи изграђени су бројни смештајни, рекреациони и други инфраструктурни објекти.

Територија Града Бора је претежно брдско-планинског карактера, окружена планинама Дели Јован, Стол, Лисац и Црни врх (1027 м) и Велики Крш (1148 м), са деловима слива Поречке реке и Тимока.

Међу културно-историјским вредностима посебан значај имају одређени објекти у Брестовачкој бањи удаљеној 12 км од Бора. Ту је конак кнеза Милоша из прве половине XIX века, кнежев замак са малим базеном кружног облика и извором топле воде, дворца Александра Карађорђевића из 1856. године изграђен у романско-ренесансном стилу.

Данас, пред Бором стоје значајни проблеми: диверсификација привреде, незапосленост, итд... Истовремено, отварају се нове перспективе развоја на пољу туризма, пољопривредне производње, рударења и развоја малог и средњег предузетништва.

Демографски подаци

Становништво према узрасту, полу, етничкој структури

Према попису из 2011. годин у Бору живи 48.615 становника (у укупној популацији Србије учествује са 0,7%, а Борског округа са 38,9%).

Пад производње и опште лоше стање привреде општине у периоду од 2001. – 2008. године, знатно је утицало је на смањење стопе наталитета и повећање стопе миграције становништва. Основно обележје демографских кретања општине Бор јесте низак природни прираштај. Ситуација је на граници која упозорава да се на овом подручју морају предузети одговарајуће друштвене мере и акције. У посматраном периоду 2002-2011. стопа природног прираштаја, бележи негативан тренд. Негативна стопа природног прираштаја у дужем временском периоду указује на проблем депопулације, односно “беле куге”.

Старосна структура становништва општине Бор према подацима из пописа 2011. године испољава тенденцију уравнотежења пропорција међу великим старосним групама. Међутим, посматрајући промене у броју становника по појединим старосним групама у међупописном периоду 2002-2011., уочава се процес старења становништва, па је тако контингент становништва старости изнад 65 година у овом периоду повећало учешће у укупној популацији са 14% на 16,25% (са 7.796 на 7.899 становника), док се учешће младог становништва смањује.

Табела 1: Становништво према узрасту 2011. год. (Извор РЗС)

Узраст	Но	%	Узраст	Но	%
Узраст 0-4	1983	4,08%	Узраст 45-49	3465	7,13%
Узраст 5-9	2323	4,78%	Узраст 50-54	4014	8,26%
Узраст 10-14	2420	4,98%	Узраст 55-59	4213	8,67%
Узраст 15-19	2929	6,02%	Узраст 60-64	3847	7,91%
Узраст 20-24	3069	6,31%	Узраст 65-69	2469	5,08%
Узраст 25-29	3041	6,26%	Узраст 70-74	2185	4,49%
Узраст 30-34	2911	5,99%	Узраст 75-79	1810	3,72%
Узраст 35-39	3256	6,70%	Узраст 80-више	1435	2,95%

										вања			
Бор	с	4188 9	1061	5308	8909	2131 2	1585	8694	10284	749	1922	3287	90
	м	2043 1	209	1552	4054	1203 4	582	5682	5067	703	948	1599	35
	ж	2145 8	852	3756	4855	9278	1003	3012	5217	46	974	1688	55
Градска	с	2917 5	627	1882	5342	1662 8	1449	6124	8465	590	1637	2990	69
	м	1417 4	119	514	2287	8999	527	3859	4063	550	779	1451	25
	ж	1500 1	508	1368	3055	7629	922	2265	4402	40	858	1539	44
Остала	с	1271 4	434	3426	3567	4684	136	2570	1819	159	285	297	21
	м	6257	90	1038	1767	3035	55	1823	1004	153	169	148	10
	ж	6457	344	2388	1800	1649	81	747	815	6	116	149	11

Значајно је напоменути да је скоро 33,94% становништва (14.217 становника) општине на нивоу основног и нижег образовања, што неспорно захтева веће ангажовање на образовању становништва кроз доквалификацију, преквалификацију и програме перманентног образовања.

У међупописном периоду забележен је тренд смањења броја лица без основног образовања – (према попису 2002. – 10257, а према попису 2011. – 6.369), али је присутан значајан проценат женске популације без основног образовања (11%). Такође, треба напоменути да је стопа популације без основног образовања 15,2%, што је нешто изнад републичког просека (13,7%).

Становништво према економској структури

Табела 4: Основни контингенти становништва по попису 2011. године*

	Укупно	Деца предшколског узраста	Деца школообавезног узраста	Радни контингент	Жене у фертилом периоду (15-49)	Становништво старо 65 и више година	Удео радног контингента у укупном (%)
Бор	48615	3028	4113	34718	10948	7796	69,83

*извор Општине и региони у Србији, 2018.

Основне економске карактеристике становништва општине Бор 2011. године су:

општински потенцијал представља доминантан радно-способни контингент становништва (34.718 становника) од чега је запослених 11.992 становника (34,54% радног контингента) што је испод просека Републике (35,29%);

20.891 становник чини укупно активно становништво, односно стопа активности износи 42,97%, што је на нивоу републичког просека (41,34);

стопа запослености активног становништва износи 78,32% (РС 77,56%), а 2002. године ова стопа износила је 64,8%;

стопа незапослености активног становништва износи 21,68% (РС 22,44%), а пре деценију ова стопа је била 25,9%.

Доминантан број становника спада у категорију радно-способног становништва (71,41%), што се може узети у обзир као значајан развојни потенцијал који ће опредељујуће утицати на тржиште рада и запосленост.

Број индивидуалних пољопривредника који уплаћују доприносе за пензијско и инвалидско осигурање по подацима достављеним од Фонда ПИО о осигураним пољопривредницима је 1.301 за општину Бор.

На основу прегледа економске структуре становништва општине Бор добија се потврда тезе да од привредне структуре зависе промене у општој активности и њеним појединачним стопама (запослености и незапослености).

Становништво према узрасту, полу, етничкој структури

Према попису из 2011. године у Бору живи 48.615 становника (у укупној популацији Србије учествује са 0,7%, а Борског округа са 38,9%).

Основно обележје демографских кретања јесте низак природни прираштај. Ситуација је на граници која упозорава да се на овом подручју морају предузети одговарајуће друштвене мере и акције. У посматраном периоду 2002-2011 стопа природног прираштаја, бележи негативан тренд. Негативна стопа природног прираштаја у дужем временском периоду указује на проблем депопулације, односно "беле куге". На основу статистичких података РЗС Devinfo базе за период 2012 -2017 такође се бележи негативан тренд.

**Табела 5: Стопа природног прираштаја
за период 2012-2017 год. (Извор РЗС Devinfo база)**

Година	Стопа*
2012	-5,4
2013	-5,4
2014	-6,7
2015	-5,6
2016	-7,2
2017	-6,3

* - Стопа природног прираштаја на 1000 становника

Старосна структура становништва општине Бор према подацима из пописа 2011. године испољава тенденцију уравнотежења пропорција међу великим старосним групама. Међутим, посматрајући промене у броју становника по појединим старосним групама у међупописном периоду 2002-2011., уочава се процес старења становништва, па је тако контингент становништва старости изнад 65 година у овом периоду повећало учешће у укупној популацији са 14% на 16,25% (са 7.796 на 7.899 становника), док се учешће младог становништва смањује.

Табела 6: Становништво према узрасту 2011. год. (Извор РЗС)

Узраст	Но	%	Узраст	Но	%
Узраст 0-4	1983	4,08%	Узраст 50-54	4014	8,26%
Узраст 5-9	2323	4,78%	Узраст 55-59	4213	8,67%
Узраст 10-14	2420	4,98%	Узраст 60-64	3847	7,91%
Узраст 15-19	2929	6,02%	Узраст 65-69	2469	5,08%
Узраст 20-24	3069	6,31%	Узраст 70-74	2185	4,49%
Узраст 25-29	3041	6,26%	Узраст 75-79	1810	3,72%
Узраст 30-34	2911	5,99%	Узраст 80-више	1435	2,95%
Узраст 35-39	3256	6,70%			
Узраст 40-44	3245	6,67%	Укупно	48.615	100,00%
Узраст 45-49	3465	7,13%			

Табела 7: Становништво према узрасту 2012-2017. год. (Извор РЗС Devinfo база)

Деца старости до 6 година (предшколски узраст)	Број	Женско	Бор	Год.	1388
		Мушко			1441
		Укупно		2012	2829
		Мушко			1487
		Женско			1423
		Укупно		2017	2910
Деца старости 7-14 година (узраст основне школе)		Женско			1885
		Мушко			1967
		Укупно		2012	3852
		Женско			1706
		Мушко			1737
		Укупно		2017	3443
Број младих (15-29 година)		Женско			4223
		Мушко			4742
		Укупно		2012	8965
		Женско			3707

		Мушко				4158
		Укупно		2017		7865

Просечна старост становништва износи 41,85 година. Очекивано трајање живота деце рођене у периоду 2009-2011. година указује да ће женска популације у Бору доживети 76,34 године, а мушка 70,58 година. У 2017 год. на основу података РЗС просечна старост становништва је 43,3 год.

На основу статистичких података прикупљених у претходном периоду пројекција наше заједнице је приказана кроз следећу табелу.

Табела 8. Процена броја становника за град Бор 2017.

Процена броја становника	Број рођених	Број преминулих	Природни прираштај	Просечна старост
45834	422	713	-291	43,3

Полна структура становништва у посматраном периоду се није битније променила, односно према попису из 2002. године број жена на 100 мушкараца износио је 102,96, а по попису из 2011. године 103,66. Нешто је више жена, него мушкараца, (50,9:49,1%) али испод нивоа статистичке значајности. Обзиром да је број жена у порасту наредне активности треба усмерити ка развоју женског предузетништва-домаће радиности и ка већем укључењу жена у органе управљања и одлучивања.

Према последњем попису у иностранству се, са територије Бора, налази 1.338 лица, што је представљало незнатан број, док се данас тај број удвостручио.

Табела 9. Број одсељених и досељених лица за период 2011, 2012 и 2017 год.

Одсељени	Број	Укупно	Бор	2011	РЗС - Унутрашње миграције	895
		Мушко				434
		Женско				461
		Укупно		2012		809
		Мушко				373
		Женско				436
		Укупно		2017		780
		Женско				401
		Мушко				379
Досељени		Укупно		2011		749
		Женско				370
		Мушко				379
		Укупно		2012		723
		Женско				397
		Мушко				326
		Укупно		2017		546
		Мушко		2017		235
		Женско		2017		311

Број избеглих, расељених лица и лица враћених реадмисијом износи 384 обезбеђена из донаторства у оквиру Регионалног стамбеног програма и буџета Града Бора. (17 избеглих, 360 расељених лица и 7 реадмисаната). Овај број је смањен у односу на претходне године, јер се одређени број ових лица вратио у своја пребивалишта, отишао у иностранство и интегрисао у нашој заједници.

Овај крај је захваћен доста интензивним процесом имиграције становништва, посебно у међупописном периоду 1980. год. и раније (10.183 досељеника). Највећи део досељеног становништва у Бору је са подручја других области из исте Републике (63,74%) и са територије исте области (23,51%). Прилив лица из бивших република СФРЈ је био релативно умерен (10,83%), док су лица из осталих земаља чинила свега 1,87% укупно досељеног становништва.

Иако је у последње две деценије дошло до великог померања становништва, то није утицало на промену националне структуре становништва коју чине Срби (72,89%), Власи (13,78%), Роми (3,62%), Македонци (0,88%),

Румуни (0,6), Албанци (0,23), Црногорци (0,20%) и лица која су се изјаснила као Југословени (0,18%), док је учешће осталих националних и етничких групација маргинално.

Табела 10: Становништво према националној структури (Извор РЗС)

Националност	Но	%	Националност	Но	%
Срби	35435	72,89%	Роми	1758	3,62%
Црногорци	96	0,20%	Румуни	293	0,60%
Југословени	87	0,18%	Руси	19	0,04%
Албанци	113	0,23%	Русини	1	0,00%
Бошњаци	13	0,03%	Словаци	12	0,02%
Бугари	60	0,12%	Словенци	47	0,10%
Буњевци	1	0,00%	Украјинци	4	0,01%
Власи	6701	13,78%	Хрвати	79	0,16%
Горанци	4	0,01%	Остали	185	0,38%
Мађари	24	0,05%	Неопређени	2549	5,24%
Македонци	429	0,88%	Регионална припадност	16	0,03%
Муслимани	61	0,13%	Непознато	611	1,26%
Немци	17	0,03%	Укупно:	48615	100,00%

Становништво према економској структури

Табела 11: Основни контингенти становништва по попису 2011. године*

	Укупно	Деца предшколског узраста	Деца школообавезног узраста	Радни контингент	Жене у фертилом периоду (15-49)	Становништво старо 65 и више година	Удео радног контингента у укупном (%)
Бор	48615	3028	4113	34718	10948	7796	69,83

*извор Општине и региони у Србији, 2018

Основне економске карактеристике становништва општине Бор 2011. године су:

општински потенцијал представља доминантан радно-способни контингент становништва (34.718 становника) од чега је запослених 11.992 становника (34,54% радног контингента) што је испод просека Републике (35,29%);

20.891 становник чини укупно активно становништво, односно стопа активности износи 42,97%, што је на нивоу републичког просека (41,34);

стопа запослености активног становништва износи 78,32% (РС 77,56%), а 2002. године ова стопа износила је 64,8%;

стопа незапослености активног становништва износи 21,68% (РС 22,44%), а пре деценију ова стопа је била 25,9%.

Доминантан број становника спада у категорију радно-способног становништва (71,41%), што се може узети у обзир као значајан развојни потенцијал који ће опредељујуће утицати на тржиште рада и запосленост.

На основу прегледа економске структуре становништва у Бору добија се потврда тезе да од привредне структуре зависе промене у општој активности и њеним појединачним стопама (запослености и незапослености).

Развијеност и стање инфраструктуре

4.4.1 Дужина **водоводне** мреже је приближно 280 км. Главни доводи од изворишта до дистрибуционе мреже су од ф150-700. Дистрибуциона мрежа је димензија ф250-500 мм и у мањем проценту су заступљени мањи пречници. Материјал коришћени за ценовод су ливено-гвоздене цеви, челичне и азбест-цементне цеви (≈55 км) и ТПЕ или ХДПЕ цеви.

Покривеност у граду је 100% и постоје три висинске зоне (трећа највиша зона има мали број корисника) док у сеоском подручју које снабдева водом ЈКП "Водовод" Бор покривеност за 82% домаћинстава. Водоводна мрежа је стара

око 40-50 година и не постоје никакви филтерски слојеви система да би се избегло замућивање воде при обилним кишама.

Села која нису повезана на градски водовод већ имају своје сеоске водове су : Бучје, Горњане, Лука, Метовница и Танда.

Канализациона мрежа је већим делом сепаратна (83%), а мањим делом комбинована (17%). Највећи профили су за атмосферску воду од $\phi 800$ - $\phi 1000$ мм, а за комуналну отпадну воду је $\phi 150$ - 300 мм. Покривеност у самом граду је негде око 90-95%. Нису покривена нека подручја на периферији града. Села немају канализацију и користе сопствене септичке јаме. Дужина фекалне канализационе мреже износи око 55 км. Дужина атмосферске канализационе мреже износи око 25 км.

4.4.2. Смеће се сакупља и одвози свакодневно са територије града, из приградских насеља и месних заједница на градску депонију. Из сеоских средина се смеће одвози 2 пута недељно или по потреби и чешће. Ови послови су поверени ЈКП "3 октобар" Бор.

Град Бор поседује Локални еколошки акциони план, који спроводи Канцеларија за заштиту животне средине (2013-2022) Градске управе Бор, а Усвојен је и Локални план управљања отпадом за територију општине Бор (2010-2020. год.)

4.4.3. Јавно комунално предузеће „Топлана“ Бор формирано је 14 октобра 2002. године издвајањем из холдинга РТБ Бор. На систем централног грејања прикључено је око 96% стамбених јединица, чиме је Бор сврстан међу градове са великим степеном топлифицираности.

Топлана поседује три вреловодна котла, сваки капацитета 58MW од којих су два на угаљ а један на мазут. У редовним условима експлоатације користе се котловске јединице на угаљ док је котао на мазут предвиђен за вршна оптерећења и у случајевима хаваријских стања. У току 2015 и 2016 године из програма KfW4 извршена је уградња калориметара у свим подстаницама, као и замена и модернизација 86 подстаника компактним. Такође, урађена је реконструкција дела цевног система на котловима и уградња постројења за хемијску припрему воде. Постојећи капацитет инсталиран у Топлани задовољава конзум потрошача и обезбеђује адекватну испоруку топлотне енергије до крајњих потрошача.

У Бору је изграђен централизован систем снабдевања топлотном енергијом релативно великог инсталисаног капацитета, који је довољан да покрије све оправдане захтеве потрошача. Борска Топлана са снагом топлотног извора од 174 MW представља највећи капацитет за производњу топлотне енергије у источној Србији, а са око 95% покривености територије града топлификационом мрежом, Бор је на првом месту у читавој Србији. Бор је град са, процентуално гледано, највећим бројем домаћинстава прикључених на даљински систем грејања – на систем је прикључено преко 80% домаћинстава при чему око 10% има и топлу санитарну воду. Укупна грејна површина стамбених и јавних објеката износи преко 800.000 м² са инсталисаном снагом преко 140 MW.

У самом систему постоје велики губици енергије које износе око 20% што је последица старе мреже топловода. Потребно је урадити реконструкцију преосталих подстаника у смислу замене компактним верзијама као и замену критичних делова топловодног система.

Сама оптимизација процеса производње може се везати за већи степен корисности котлова кроз боља решења: науглавања котлова; зонске регулације примарног ваздуха; постављање гас анализатора за кисеоник и угљендиоксид, а у делу дистрибуције топлотне енергије сукцесивном заменом дотрајалих деоница магистралних водова, термоизолацијом и заменом прекидних вентила чиме се избегава пражњење система приликом интервенција, уградњом SCADA система који омогућава равномерну испоруку свим корисницима. С обзиром да се испорука топлотне енергије врши из једног центра који треба да покрије потрошаче на највишим котама (80 м висинске разлике) треба размишљати у правцу изградње мањих блоковских котларница.

4.4.4 Укупна дужина саобраћајница у граду Бору је 365 километара, од чега 209 километара чине државни путеви I и II реда, а 156 километара чине градске саобраћајнице. Државни путеви I и II реда дужине 193 километара је под савременим коловозом, док је од укупне дужине градских саобраћајница 75 километра под савременим коловозом, а остатак чине путеви под туцаником и земљани путеви.

Веза града са главним путним правцем земље, аутопут Е-75 (Београд - Скопље), могућ је преко 4 путна правца и то: пут преко Бољевца и Параћина дужине 87 км; пут преко Зајечара, Књажевца и Ниша дужине 150 км; пут преко Жагубице, Кучева и Пожаревца дужине око 158 км и пут преко Заграђа и Милошеве куле дужине око 205 км.

Градска управа значајна средства улаже у инфраструктуру, тако да сваке године асфалтира део локалних путева, градских и сеоских улица, уређују се некатегорисани пољски и атарски путеви, у циљу обезбеђења што бољих услова за живот у сеоским срединама.

4.4.5. Површина покривена системом јавне расвете у граду износи око 90%. Површина покривена системом јавне расвете у селима износи око 75%.

Основни недостаци система јавне расвете су : непостојање катастра јавне расвете, недовољно издвајање средстава за одржавање јавне расвете, дотрајала командно управљачка опрема која се налази у трафо станицама које су у власништву Електродистрибуције Бор.

У циљу смањења потрошње електричне енергије постојеће јавна расвета је замењена LED расветом. Неопходно је унапређивање система јавне расвете увођењем даљинског управљања и даљинског читавања потрошње електричне енергије са избацивањем командно мерне опреме из трафо станица Електродистрибуције Бор.

4.4.6. Електроенергетска ситуација је добра. Сва домаћинства су покривена електричном мрежом. Проблеми у снабдевању – прекиди, променљива фреквенција, ниска волтажа... Обзиром да се снабдевање електричне енергије у борској општини обавља из мреже ЕПС то је промена фреквенције у мрежи борске дистрибуције условљена системским поремећајима у ЕПС и као таква је стабилна. Разуђеност мреже и неадекватан пресек проводника од трафостаница до потрошача утиче да потрошач нема квалитетан напон те је потребна санација електро мреже како у градским тако и у сеоским срединама.

Обављају се редовне годишње ревизије и ремонти у складу са ТП ЕПС-а, а поред тога и ванредне у хаваријским условима.

Потребно је инсталирати више мини хидроцентрали на постојећим природним и вештачким ресурсима.

4.4.7. У Бору постоји и фиксна и мобилна телефонија. Присутни су Телеком Србија, Теленор и ВИП. Користе се услуге интернета и присутно је више интернет провајдера. Присутно је и неколико оператера кабловске телевизије.

4.4.8. Јавни објекти који постоје на територији града су следећи: у граду: зграда Градске управе Бор са пословним просторијама 12 месних заједница, Музеј рударства и металургије, Центар за културу, Музичка школа, установа спортско рекреативни центар "Младост", установа за децу "Бамби", Установа Студентски центар, 6 основних школа, 4 средње школе, Технички факултет за рударство и металургију, неколико приватних факултета - истурених одељења београдског, Новосадског, итд..., Дом културе, Народна библиотека; у селима: Домови културе у чијем склопу су и просторије Месних канцеларија у свих 12 села, основне школе у Кривељу, Злоту и Брестовцу док у осталим селима Бучје, Горњане, Доња Бела река, Лука, Метовница, Оштрељ, Слатина, Шарбановац и Танда постоје истурена одељења основних школа. Укупна површина свих јавних објеката у Бору који се финансира и одржава из градског буџета је 96.932 м².

У граду постоје четири пијаце и то: мешовито робна пијаца на отвореном (бувљак), сточна пијаца, зелена пијаца, и пијаца у НГЦ. Укупна површина свих пијаца је 5897 м²

Привредна ситуација у граду

Основна карактеристика привреде у Бору је моноструктурност, с обзиром да се досадашњи развој базирао на развоју рударства и металургије. Од недавно се примећује помак у развоју привреде Бора и јављају се нова предузећа.

Развој малих и средњих предузећа и самосталних радњи је у овом периоду у благом порасту, али је структура делатности која се у њима обавља неодговоровајућа, с обзиром да се претежан број приватних радњи и предузећа бави трговином и угоститељством. Бржи развој МСП није био могућ због лошег стања привреде и веома неповољних услова кредитирања.

Даљи план развоја града није базиран искључиво на рударству и металургији већ и на развоју алтернативних грана привреде заснованом на природним ресурсима као што су туризам, дрвно-прерађивачка индустрија, пољопривреда, шумарство.

4.5.1. Пољопривреда

Пољопривредну производњу у сеоским домаћинствима карактерише велика уситњеност катастарских парцела, застарела опрема и машине, старење становништва због миграције младих ка граду и ниског наталитета, недовољна едукација становништва, шаренило у пољопривредној производњи, ниске цене пољопривредних производа, ниски приноси и слабији квалитет пољопривредних производа од оног који се тражи на тржишту. Пољопривредна газдинства се баве сточарском, ратарском, малим делом воћарском производњом. Крајњи резултат такве производње је мала количина пољопривредних производа који се нуде на тржишту. Од укупно 48.615 становника града Бора на селу живи 14.455, а у граду 34.160 становника. Укупан број пољопривредних газдинстава је 3564, која користе 22280 ха земљишта. Укупну површину од 85348 ха, чини пољопривредно земљиште 39293 ха (46 %), шумско земљиште 38406 ха (45 %) и неплодно 7649 ха (9 %). Према попису пољопривреде из 2012. године, као њиве се користе 9.769 ха, као воћњаци 524 ха, као виногради 148 ха, као ливаде и пашњаци 11498 ха. Нажалост, на хиљаде хектара пољопривредног земљишта се не користи и исто постепено зараста у коров, трње, шикаре и шуме.

Према подацима добијеним од Службе за катастар непокретности из Бора, на територији општине налази се 3518.6297 ха пољопривредног земљишта у државној својини.

Интересовање пољопривредника за узимањем државног пољопривредног земљишта у закуп је врло слабо. У просеку се годишње изда у закуп 10-ак хектара државног пољопривредног земљишта.

Ниједна задруга на територији града Бора не послује успешно. Основна карактеристика коришћења пољопривредног земљишта у Бору је уситњеност парцела, неадекватна примена агротехничких мера, минимално коришћење минералних ђубрива, неправилна примена хемијских средстава и др.

4.5.2. Туризам

Бор се налази на истоку Републике Србије, између града Зајечара, општина Неготин, Мајданпек, Жагубица, Деспотовац и Бољевац.

Настао је на месту села Бор, у долини Борске реке, припада сливу Тимока, односно Дунава. Град Бор заузима површину од 856 км² на којој живи 48.615 становника (према попису из 2011. године) или 57 становника на км².

Већи део територије је брдско-планинског карактера, чему основно обележје дају обронци планина Дели Јован, Стол и Црни врх (1.027 м) и Велики Крш (1.148 м), са деловима слива Поречке реке и Тимока.

Веза са главним путним правцем - аутопут Е-75 (Београд - Скопље) је могућа преко 4 путна правца и то: пут преко Бољевца и Параћина дужине 87 км; пут преко Зајечара, Књажевца и Ниша дужине 150 км; пут преко Жагубице, Кучева и Пожаревца дужине око 158 км и пут преко Заграђа и Милошеве куле дужине око 205 км.

Бор и околина по својим природним обележјима представљају једну од најинтересантнијих географских целина у Србији захваљујући географском саставу, морфологији и геологији терена, климатским условима и сложенем историјском развоју живог света.

Коришћење обновљивих природних ресурса којима околина Бора обилује, попут шума, воде, термоминералних извора, биодиверзитета, неповљивих геоморфолошких облика рељефа су вредности, чије одрживо коришћење, уз развој нових привредних грана, нуди прилику за економски напредак овог краја и опстанак становништва.

У природне ресурсе Бора не спадају само налазишта руда богатих бавром и златом, већ се у његовој непосредној близини налазе и оазе нетакнуте природе. Западни део Борске општине припада планинском комплексу Јужног Кучаја.

Шуме су плућа овог краја, чувари воде и економски ресурс који се нерационално користи. Њихова обнова, заштита и унапређење има велики еколошки и економски значај. Шумско земљиште захвата 43.098 ха општине. Од укупне површине општине Бор, 86% је под изразитим антропогеним утицајем а 14% је простор очуване природе. Брестовачка бања - лековита својства њених вода, Борско језеро и Црни врх су локалитети за одмор, рекреацију, спорт, лов..

Главни туристички мотиви реона везани су за Борско језеро, Брестовачку Бању, Споменик природе „Лазарев кањон“ и туристички центар "Јелен" на Црном врху који ће се развијати као специјализован комплекс туристичких активности, уз услов даљег развоја и интегрисања туристичке понуде са Бором.

Борско језеро са потенцијалима за стационарни, одморишни, дечји/омладински и спортски туризам и излетнички туризам на мотивима рекреације, спорта и природних вредности (са уређеном обалом, спортско-рекреативним садржајима на води и сувом, туристичким смештајем са пратећим садржајима) комплетираће садржаје понуде.

На неколико стотина метара од обале Борског језера, на 400 м надморске висине, налази се одмаралиште "Савача". Одмаралиште је окружено комплексом листопадних и четинарских шума. Заклоњено је брдима и густим шумама и представља омиљено одмаралиште и излетиште деце и омладине. Са постојећим смештајним капацитетима, спортским теренима, одмаралиште је идеално за организовање и извођење настава у природи, спортских, извиђачких и ЕКО кампова, школа талената, радионица, семинара, летовања, зимовања, излета, припреме спортиста

Брестовачка Бања са потенцијалима за стационарни бањски туризам и излетнички туризам на мотивима лечења, рекреације, природних вредности и културне баштине (са ресурсима и вредностима које треба организованије и интензивније валоризовати) комплетираће се изградњом балнеолошких, рекреативних и смештајних садржаја сходно капацитету ресурса и простора.

Бор ће у свом непосредном окружењу интегрисати бројне туристичке ресурсе и вредности организоване у оквиру излетничке еко-понуде кањона Лазареве реке и Злотских пећина (уређена за посете је само Лазарева пећина), понуде ловишта Дубашнице, Кучајских шума и др., планинарске-алпинистичке-скијашке понуде Стола, као и понуде сеоског туризма (насеља Злот, Горњане, Лука, Бучје, Метовница и Шарбановац).

Бор са градском туристичком понудом (Музеј рударства и металургије, Зоолошки врт, панорамско разгледање површинског копа Бор, спортско рекреативне активности на теренима и базенима спортског центра Бор, ваздухопловна такмичења, картинг и мото трке на писти аеродрома Бор и др.) и туристичком понудом окружења представља значајан сегмент туристичке понуде регије.

Услов развоја туристичке понуде је реализација садржаја понуде у простору, комплетирање комуналне опреме и јавних садржаја, изградња смештајних капацитета, интегрисање туризма и комплементарних активности, као и остваривање квалитетнијег саобраћајног повезивања са транзитним туристичким коридором аутопута Е-75 (петља "Марковац" и планирана деоница М-4). Треба сачувати и обновити постојећу трасу црновршке пруге као пешачко-бициклическу стазу за туристичко коришћење, а потенцијално и обнову пруге за повезивање Бора са туристичким простором Борског језера и Црног врха.

Програмом подршке одрживог развоја туризма на територији града Бора а у складу са Националном стратегијом развоја туризма Републике Србије треба настојати да се створи шири основ за предузимање конкретних мера ради развоја ове гране привреде, као недовољно искоришћеног ресурса одрживог развоја.

Позитивни аспекти утицаја туризма, на укупан привредни и друштвени амбијент, огледају се у повећању девизног прилива, повећању домаћег туристичког промета као и у расту запослености. Обзиром на то, да је савремени развој туризма заснован на квалитету простора и ресурса, неопходно је да ова грана привреде, као свој приоритетни задатак, обухвати управо заштиту, унапређење и рационално коришћење простора и ресурса.

У циљу постизања одрживог развоја туризма, потребна је сарадња свих нивоа, од локалног до националног као и склад у спровођењу принципа одрживог развоја, што, између осталог подразумева истицање вредности и предности локалног и географског порекла.

Све студије и документи који су до сада рађени, утврђују да борска заједница располаже изузетно атрактивним природним, културно- историјским и етно-културним ресурсима, погодним за туристичку валоризацију.

Скупштина града је највиши орган власти, која извршава законодавне функције.

Градоначелник има извршну власт и непосредно је одговоран за предлагање и извршавање одлука и других аката градске скупштине, стара се о извршењу и располагању средствима буџета, заступа град у правном и финансијском промету.

Градоначелник председава градским већем.

Сходно члану 20. и 24. Закона о локалној самоуправи Град Бор у оквиру свог изворног делокруга је одговоран да преко својих органа реализује следеће послове у складу са Уставом и законом:

- Доноси Програме развоја
- Доноси урбанистичке планове
- Доноси буџет као и завршни рачун
- Уређује и обезбеђује обављање и развој

комуналних делатности

- Доноси одлуке и закључује правне

послове

- Доноси програме уређивања

грађевинског земљишта

- Оснива установе и организације у

области основног образовања, културе,

- примарне здравствене заштите, културе,

спорта, дечије и социјалне заштите,

- туризма и прати обезбеђује њихово

функционисање

- Организује службу правне помоћи

грађанима

- Стара се о остваривању, заштити и

унапређењу људских права и индивидуалних и колективних права припадника националних мањина и етничких група;

- Обезбеђује јавно информисање од ширег

значаја

- Поред наведених послова органи управе Бор

обављају и низ других послова који су у интересу самог града Бора као и у интересу грађана.

- Поверени послови из оквира права и

дужности Републике Србије у области социјалне и борачке заштите.

- Обавља и друге послове од непосредног

интереса за грађане, у складу с Уставом, законом и статутом.

Град Бор има следеће стратешке документе:

1.	Стратегију локалног одрживог развоја	Скупштина општине Бор	2011-2021. године
2.	Локални акциони план за младе општине Бор	Скупштина општине Бор	2018-2022. године
3.	Локални план управљања отпадом за територију општине Бор	Скупштина општине Бор	2010-2020. године
4.	ЛЕАП – Локални еколошки акциони план	Скупштина општине Бор	2013-2022. године
5.	Локални акциони план запошљавања	Скупштина општине Бор	2013. – 2018. година (израђује се на год. нивоу)
6.	Стамбена стратегија општине Бор	Скупштина општине Бор	2018-2025. године

Стратешки план за социјалну политику општине Бор 2013-2018. истиче на крају године.

У области социјалне заштите на нивоу града важећа је Одлука о социјалној заштити општине Бор и Одлука о финансијској подршци породици са децом на територији града Бора.

5.1. Остали институционални капацитети

Бор се састоји од централног насеља и седишта градског насеља Бор и 12 села: Горњане, Танда, Лука, Кривељ, Бучје, Оштрељ, Доња Бела Река, Брестовац, Слатина, Злот, Шарбановац и Метовница. У ових 12 села има 13 месних заједница. У самом Бору има такође 13, градских, месних заједница. Општина Бор је и седиште Борског округа који, поред Бора, чине општине Кладово, Мајданпек и Неготин.

Градска управа организована је у 6 одељења и служби, даље подељених на одсеке и самосталне реферате:

1. Одељење за финансије
2. Одељење за урбанизам, грађевинске и комуналне имовинско правне и стамбене послове
3. Одељење за привреду и друштвене делатности
4. Одељење за управу и опште послове
5. Одељење за инспекцијске послове
6. Одељење локалне пореске администрације
7. Служба за скупштинске послове
8. Одељење за планирање и развој

Што се просторне организације тиче, зграда у којој је смештена управа града Бор има 7 спратова, и није у потпуности прилагођена пружању услуга грађанима. У градској управи у Бору стално запослених је 147 радника, а заједно са запосленима у 13 јавних предузећа овог града и установама и институцијама чији је оснивач и финансијер (у потпуности или делимично) сама градска управа, тако да бројка запослених који се финансирају из буџета града Бор прелази 750.

На нивоу Скупштине града Бора постоје и делују Скупштинска тела, Савети и Комисије, која се непосредније баве одређеном облашћу јавног живота и рада и имају надлежност давања мишљења и препорука Градоначелнику градске управе и Скупштини код доношења значајних одлука и решења. У области социјалне политике за град Бор постоје Савет за здравство, Локални Савет за међунационалне односе, Локални савет за запошљавање, Локални Савет за социјалну политику – Такође постоје и следећи савети који директно или индиректно утичу на област социјалке политике : Савет за буџет и финансије, Савет за урбанизам, стамбене послове, комуналне делатности и грађевинско земљиште, Савет за привреду и приватно предузетништво, Савет за друштвене делатности, Савет за заштиту животне средине као и многе комисије у оквиру различитих области деловања управе.

Социјална политика у Бору

6.1. Социјална заштита

6.1.1. Центар за социјални рад

У Бору једина установа социјалне заштите је Центар за социјални рад, која својим кадровским, материјално-техничким и просторним капацитетима одговара потребама грађана у заједници. У Центру за социјални рад тренутно има 20 запослених иако је по систематизацији предвиђено 25 запослених. Због забране запошљавања која је на снази од 2013. године није било попуне упражњених радних места запослених који су отишли у пензију те се Центар суочава са озбиљним кадровским проблемима и недостатком извршилаца. Тренутно преко Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања Републике Србије се остварује финансирање 13 радника (12 на неодређено и 1 на одређено време), а из буџета града Бора 8 радника. На пословима јавних овлашћења раде стручни радници различитих профила и то тренутно 5 социјалних радника, 2 психолога, 1 педагог и 2 правника и 3 радника на помоћно-техничким и административним пословима. Из буџета локалне самоуправе се остварује финансирање за 8 запослених на услузи Помоћ у кући.

Центар за социјални рад је установа социјалне заштите чији се рад заснива на мултидисциплинарном тимском раду одговарајућих стручњака, применом различитих метода и облика социјалног, педагошког, психолошког и правног рада.

6.1.2. Основне информације о Центру за социјални рад

Делатност центра за социјални рад – приказ делатности и овлашћења која су регулисана законом и подзаконским актима.

У граду Бору, главни носилац и реализатор активности из делокруга социјалне заштите је Центар за социјални рад. Центар за социјални рад је мултифункционална установа чији се рад заснива на мултидисциплинарном тимском раду одговарајућих стручњака, применом различитих метода и облика социјалног, педагошког, психолошког и правног рада. Основне функције овакве установе су:

- непосредно остваривање социјалне заштите грађана и њихових породица
- остваривање функција органа старатељства
- праћење и проучавање социјалних потреба и проблема
- планирање и програмирање социјалне заштите
- координирање активности на спровођењу социјалне заштите и социјалног рада у граду

Пораст броја корисника и појава нових облика социјалне заштите допринели су да се савременом организацијом стручног рада пружа благовремена, адекватна и ефикасна помоћ угроженим социјалним категоријама становништва.

Центар за социјални рад „Бор“ је установа у области социјалне заштите од посебног друштвеног интереса и значаја.

У оквиру своје делатности примењује Закон о социјалној заштити, Породични закон, Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривично правној заштити малолетних лица, Кривични законик, Закон о прекршајима, Одлуку о социјалној заштити, Закон о финансијској подршци породици, Закон о парничном поступку, Правилник о организацији, нормативима и стандардима у стручном раду, као и друга законска акта и уредбе, актуелне измене и допуне закона.

У вршењу јавних овлашћења, Центар у складу са законом, одлучује о:

1. остављању права на новчану социјалну помоћ;
  2. остваривању права на додатак за помоћ и негу другог лица ;
  3. остављању права на оспособљавање за рад;
  4. остављању права на смештај у установу социјалне заштите ;
  5. остваривању права на смештај одраслог лица у другу породицу ;
  6. хранитељству;
  7. усвојењу;
  8. старатељству;
  9. одређивању и промени личног имена детета;
  10. мерама превентивног и корективног надзора над вршењем родитељског права
- Одлуком о социјалној заштити Центар за социјални рад „Бор“ непосредно реализује остваривање следећих права:
1. Једнократне помоћи и помоћи у натури,
  2. Накнада трошкова лечења и лекарске процене;
  3. Опрема корисника за смештај у Установу социјалне заштите или другу породицу;
  4. Накнада трошкова сахране
  5. Дневни боравак у Клубу за стара лица
  6. Помоћ у кући старим особама и особама са инвалидитетом

Центар за социјални рад „Бор“ сарађује са свим системима у граду као што су: ПУ, Правосуђе, здравство, образовање, Национална служба за запошљавање, РЗЗО, ПИО, и др. Центар за социјални рад Бор, остварује сарадњу са цивилним сектором у граду.

Полазећи од наведених закона и прописа, препознатих потреба у локалној заједници, основне задатке Центра треба усмерити ка развоју нових мера и услуга за пружање подршке деци без родитељског старања, деци и младима у сукобу са законом, одраслима и старима који нису способни за самосталан живот, особама са инвалидитетом и деци и одраслима жртвама насиља. Такође је један од задатака Центра да развија превентивне програме и акције усмерене ка

појединцу, породици и групама у ризику, кроз континуирану едукацију и развијање мреже услуга у локалној заједници, сарадњи и партнерству са цивилним сектором.

Показатељи друштвено - економске структуре града:

Центар за социјални рад „Бор“, делује у специфичним условима средине, имајући у виду да је Бор познат као индустријски центар. Економски развој ослоњен је на Рударско топионичарски басен Бор. Специфичност нашег града у погледу друштвено економске структуре је у томе да је део становништва који ради у РТБ-у Бор има редовне и високе приходе у односу на просечна примања у Србији,

С друге стране је неразвијена мала и средња привреда што за последицу има смањење могућности запошљавања ван индустријског комбината и мање зараде у односу на исто. Из наведених разлога увећава се број појединаца и породица који остварују права и користе услуге из социјалне заштите. Такође, Бор је један од већих губитника транзиције с почетка две хиљадине година, када је велики број радника остао без посла.

6.1.3. Центар за социјални рад као пружалац услуга

Корисници услуга центра за социјални рад

Последњих година се број корисника услуга Центра за социјални рад у Бору повећава. Сва обележја града од економско привредних преко демографских карактеристика- старосне, образовне и националне структуре становништва се рефлектују на кретање корисника социјалне заштите у граду. Број евидентираних корисника услуга ЦСР-а у 2017. години 3668 и континуирано расте из године у годину.

У старосној структури корисника услуга ЦСР-а, у 2017. години, најбројнија су одрасла лица, затим деца, млади, а најмању групу чине стари. Највећи број корисника су из редова материјално угрожених породица.

Корисници по узрасту	Број корисника на активној евиденцији у току извештајног периода (01.01.2017. - 31.12.2017.)		
	м	ж	Укупно
Деца (0-17)	695	570	1265
Млади (18-25)	297	212	509
Одрасли (26-64)	655	704	1359
Старији (65 и више)	255	280	535
УКУПНО	1902	1766	3668

Ромска мањина је у нашем граду посебно изложена сиромаштву које се трансгенерацијски преноси. То су најчешће вишечлане породице, ниског образовног статуса, које се суочавају са вишеструким проблемима и захтевају интервенције на више нивоа.

У односу на место пребивалишта корисника, већи број корисника је из града у односу на сеоско становништво (85% из града, према 15 % из села), што се може објаснити чињеницом да већи број становника живи у граду него у селу, као и да су карактеристике проблема корисника ЦСР Бор (материјална и социјална угроженост, поремећени породични односи, поремећај у понашању) присутнији у градској средини.

Највећа група корисника су појединци и породице који су социјално и материјално угрожени.

Повећани број захтева за остваривање права на Новчану социјалну помоћ указује на изузетно неповољан материјални положај породице. Осим захтева корисника који се налазе на евиденцији незапослених лица, све већи број појединаца и породица је из друштвених предузећа која су у процесу проиватизације и реструктурирања.

Поред права на новчану социјалну помоћ, о чијем обезбеђењу се стара Република, из буџета града се обезбеђује једнократна помоћ за лица која се изненада или тренутно нађу у стању социјалне потребе. Број лица која се обрађају ЦСР са захтевом за доделу једнократне новчане помоћи се из године у годину повећава.

Табела 12: Број појединаца и породица који су у 2017. години користили неки од видова материјалних давања преко Центра за социјални рад

Врста решења/закључка	Новчана социјална помоћ	Додатак за помоћ и негу другог лица	Увећани додатак за помоћ и негу другог лица
Број поднетих захтева за остваривање права у 2016	781	45	96
Број решења о признавању права у 2016.	649	39	58
Број решења којима је одбијен захтев за признавање права у 2016	132	6	38

У току 2017 год. просечан број породица које су користиле новчану социјалну помоћ износио је 649 породица (неки су у току године остварили право а неким је исто право престало), са бројем чланова породице укупан број лица

износио је око 1300. Номинални износ новчане социјалне помоћи (од 01.04.2017.год. до 01.10.2017.год.) за појединца, носиоца права износио је 8.168,00 динара и увећавао се за сваког наредног члана породице и то за одраслог члана 4.084,00 дин. и за дете до 18 година 2.723,00 динара. Породице могу да користе право на новчану социјалну помоћ највише за 6 чланова породице.

Највећа група корисника права и услуга Центра за социјални рад су појединци и породице који су социјално и материјално угрожени.

Закон о социјалној заштити који је ступио на снагу 12.априла 2011.год. је донео нова законска решења који омогућавају већи обухват и већа новчана давања за вишечлана домаћинства и за домаћинства у којима су сви чланови неспособни за рад.

Између осталих разлога (повећање броја незапослених на тржишту рада, предузећа у граду која су у стечају итд.) нова законска решења су утицала на повећање броја домаћинстава који остварују право на новчану социјалну помоћ.

Од услуга и послова које је град Одлуком о социјалној заштити поверио Центру за социјални рад су послови-једнократних помоћи (Једнократне помоћи и помоћи у натури, накнада трошкова лечења и лекарске процене; опрема корисника за смештај у Установу социјалне заштите или другу породицу; Накнада трошкова сахране) и услуга Помоћ у кући за стара лица и особе са инвалидитетом

Ови видови материјалне подршке и помоћи се финансирају из буџета градске управе као вид помоћи за лица и породице које се нађу у стању социјалне потребе а које не могу самостално да превазиђу те им је неопходна друштвена помоћ и подршка. У 2017.год. једнократне новчане помоћи и други видови материјалних помоћи су се најчешће издвајале за подмирење основних животних потреба као и за куповину лекова за најсиромашније грађане (кориснике новчане социјалне помоћи, пензионере са најнижим пензијама, вишечлане породице са најнижим приходима, за лекове за које плаћају партиципацију) и трошкове сахране за кориснике НСП.

Табела 13: Остваривање права једнократних новчаних помоћи

Број поднетих захтева за остваривање права у 2017.	975
Број решења о признавању права у 2017.	691
Број решења којима је одбијен захтев за признавање права у 2017.	284

Проблем малолетничке делинквенције (малолетника који врше кривична дела) није у значајнијем порасту у односу на претходне године нити је овај проблем израженији у односу на остале градове. Међутим, оно што се препознаје као проблем, јесу деца и млади који испољавају друге проблеме у понашању као и да је узрасна граница ове деце све нижа. Најчешћи проблеми код деце и младих су агресивно понашање, злоупотреба психоактивних супстанци, бежање из школе, ризично сексуално понашање итд. Последњих година је повећан број пријава за вршњачко насиље. Повећани број пријава указује и на појаву већег броја случајева вршњачког насиља али је и резултат ажурније евиденције односно обавезе школе да пријављују све случајеве где постоје елементи или сумња на вршњачко насиље.

Табела 14: Број деце са проблемима у понашању која су по основу проблема у понашању евидентирана у извештајном периоду

Проблем у понашању	Број деце
Асоцијално понашање	52
Деца у сукобу са законом	36
Укупно	88

У току 2017 године број малолетника који су у сукобу са законом (који је починио неко кривично дело) је 36 малолетника, а они који испољавају било који други проблем у понашању а који су евидентирани у ЦСР током 2017. год. је 52 малолетних лица.

Имајући у виду генерално проблематику а то је већи број проблема у понашању код деце и младих и све нижи узраст на којем се проблеми јављају, постоји потреба за формирањем услуга у локалној заједници које би се бавиле овом категоријом деце и имале уједно и превентивну улогу. Центар за социјални рад је био партнер на пројекту који се реализовао у 2016/2017 години а који је финансирала Делегација Европске Уније и Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања.

Полазећи од препознатих потреба у локалној заједници као и наведених закона и прописа (Закон о социјалној заштити, Одлука о социјалној заштити), потребно је основне задатке усмерити ка развоју нових мера и услуга за пружање подршке деци и младима у сукобу са законом и другим проблемима у понашању, одраслима и старима који нису способни за самостални живот и деци и одраслима жртвама насиља, као и породицама са поремећеним породичним односима.

У локалној заједници постоји услуга Дневни боравак за децу и младе са сметњама у развоју, Услуга помоћ у кући старим и инвалидним особама, Услуга лични пратилац детета и услуга Персоналне асистенције.

Капацитети услуге Помоћ у кући су недовољне у односу на број и потребе корисника и реализује се само у граду и недоступни су сеоском становништву. Потребно је кадровско ојачање службе кроз повећање броја геронтодомаћица, које би услугу пружале већем броју корисника, као и у руралној средини. У граду су успостављене услуге Дневни боравак за младе са проблемима у понашању као и Услуга предаха али још увек преко пројектног финансирања.

Такође недостају сервиси за одрасле особе и породице у потреби за краткорочним збрињавањем и смештајем – Прихватна станица, Сигурна кућа и друге услуге за те потребе.

Међутим, значајни проблеми и ограничења у пружању помоћи односе се на неразвијеност ванинституционалних облика подршке, адолесцентима, старим и изнемоглим и особама са проблемима менталног здравља.

Од осталих услуга у локалној заједници, недостају кућа за самостално становање за децу без родитељског старања, помоћ у кући за децу са сметњама у развоју, дневни боравак за одрасла инвалидна лица.

Услуга социјалне заштите-Прелазна кућа са прихватном станицом је непотпуно развијена, тачније постоји објекат за те сврхе, али је потребно опремање (Куповина Шпорета, фрижидера, веш машина и др.) Градска управа је до сада обезбеђивала финансијска средства за основне трошкове (струја, комуналне услуге). Уколико се процени да постоји потреба за развијањем ове услуге, потребно је прилагодити финансијска средства реалним трошковима услуге и планирати лица која би била ангажована на тим пословима. Генерално граду је потребно развијање сервиса и услуга који се односе на све категорије које су дефинисане Одлуком о социјалној заштити.

6.2. Клуб за стара лица

Организовану стручну помоћ и подршку стара лица добијају преко услуге социјалне заштите „Помоћ у кући старим лицима и особама са инвалидитетом“ и Клуба за стара лица а чији рад организује Центар за социјални рад.

Преко наведене службе старим лицима се пружају различити облици помоћи, од набавке намирница и припремање obroka, одржавања личне хигијене и хигијене у стану, посредовање у остваривању здравствене заштите и набавка лекова и вођења лекару, помоћ у плаћању рачуна и других трошкова, помоћ у организовању слободног времена и друге сервисне услуге у зависности од потреба самог корисника.

Клуб за стара лица је основан 1980 године. У Клубу се корисницима обезбеђује дневни боравак, припремање топлих напитака и различите културно забавне и едукативне активности. Клуб за стара лица ради 6 дана у недељи (радним данима и суботом). У клубу раде геронтодомаћице по предвиђеном распореду.

На пружању услуга старим лицима у складу са њиховим потребама ангажовано је пет геронтодомаћица, а целокупну активност прати и усмерава руководилац /стручни радник службе. У 2016. години је Услуга Помоћ у кући лиценцирана од стране Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања – Одељење за инспекцијски надзор (6 година је рок важења лиценце) чиме је испунила све структуралне и функционалне стандарде квалитета. У току претходних година Центар за социјални рад је преко Националне службе за запошљавање реализовао и више Јавних радова на којима су била ангажована незапослена лица (корисници услуга Центра за социјални рад - корисници Новчане социјалне помоћи и самохране мајке) на пословима геронтодомаћице. На овај начин је услуга Помоћ у кући кадровски ојачана и услуга је пружана већем броју корисника а и корисници Новчане социјалне помоћи и самохране мајке су на овај начин радно ангажовани

Садржајним обогаћивањем Службе за помоћ у кући доприноси се смањењу социјалне изолације старих лица, подстичу се њихови креативни потенцијали и социјална интеграција, као и повећана материјална и социопсихолошка сигурност старих лица у граду Бору.

6.3. Ситуација Рома

Бор је мултиетничка средина са становницима различите националности, при чему Роми чине око 3,6% становништва.

Роми у Бору заузимају маргинална позицију, при чему погодује низак образовни и социо-културни ниво са високом стопом наталитета. Живе у затвореним субгрупама на периферији у неконформним и нехигијенским становима, од којих најмање половина не испуњава критеријуме ни нужног смештаја. Једини извор прихода, најчешће је материјално обезбеђење које не задовољава ни егзистенцијани минимум, иначе крајње редукованих животних потреба. Према подацима Центра за социјални рад у Бору има 649 породица корисника новчане социјалне помоћи, од чега су око 70% Роми.

Не постоје релевантни подаци о броју запослених Рома, али према непотпуним подацима ромских невладиних организација, запослених је око 5% и то углавном на најједноставнијим и мање вреднованим пословима. Често ангажовање ромске популације је у оквиру програма Јавни рад. Укорениени традиционализам и предрасуде према Ромима, ниска образовна структура онемогућавају запошљавање у адекватну интеграцију.

Потпуно основно образовање има око 5% одраслог ромског становништва, а проценат неписмених Рома је немогуће утврдити. Основне школе су доступне већини ромске деце, осим деци без основних документа (која нису уписана у матичне књиге) и такве деце према неким проценама има око 15%.

У последњих пет година интензивирао се полазак деце у предшколске установе 98%. У процес основношколског образовања укључено је 70% деце, од чега око 30% похађа специјалну школу. То сигурно није реалан одраз постојећих потенцијала, већ социо-едукативне запуштености. стила живота и нестимулативних услова у породици, становања и нивоа аспирације. Број ромске деце која напуштају школу је веома висок а око 30% ромске деце никад не заврши основну школу на нашим просторима. А само 10% настави школовање у средњој школи. Додатни проблеми су проузроковани чињеницом да већину Рома чине пореклом из Македоније и са Косова и Метохије, један број избегла и расељена лица, а често се дешава да деца не знају да говоре језик који се примењује у школи у коју су укључени. Такође велики број деце после 16 –те године заједно са родитељима напушта град и одлази у иностранство. Специфичности код ромске популације се односе и на склапање малолетничких бракова (малолетничке трудноће).

Према последњем попису у Бору има око 1758 Рома, али је тај број много већи. Према подацима ромских невладиних организација тај број се креће до 5000, а од тог броја је 70% младих. Увођењем мобилног тима кога чине релевантни представници институција у раду на терену утврђиваће се социо економски, здравствени, образовни статус ромских породица, а све у циљу предузимања адекватних мера у решавању проблема и пружању подршке. У образовним институцијама укључени су као педагошки асистенти а у здравственој институцији постоји ромски медијатор.

Такође је направљен помак кроз увођење функционалног образовања одраслих где се упише на годишњем нивоу 40-55 лица, а од тога су 85% Роми.

6.4. Избегла, интерно расељена и лица враћена реадмисијом

По попису из 2005 године број избеглица је био 210 лица, а број ИРЛ -585 лица, док тренутно живи 11 избеглих лица, 287 расељених лица са Косова и Метохије као и 7 повратника по Споразуму о реадмисији. Велики број избеглица је изгубио статус избеглог лица и има статус грађанина Бора док се незнатан број вратио у раније место пребивалишта.

У Бору је у периоду од 1996-2007 године било 3 колективна центра. Тренутно у Бору не постоји колективни центар. У бившем колективном центру Грађевинар“ тренутно борави 7 избеглих лица. Преостали број лица живи у приватном смештају или у свом стамбеном простору који су сами успели да обезбеде или су добили преко одређених програма и пројеката уз подршку општине Бор и Републичког комесаријата за избеглице и миграције РС.

Процењује се да од укупног броја избеглих и расељених лица, њих око 40% плаћа закупнину. Као и да већи број интерно расељених лица живи у нехигијенским, неадекватним условима и без мокрог чвора. Од укупног броја на приватном смештају, према старосној структури 14 породица је самачко старачко домаћинство, хронично оболели и социјално угрожени. Најчешће су везани за сроднике у истој средини на које су упућени. Према образовном статусу нема одступања од смештених у руралним и урбаним условима. Занемарљив број образованих, дефицитарног занимања је радно ангажован а остали су нижег образовног нивоа и упућени на најједноставније повремене послове. Смештени у руралним срединама обрађују земљу у надници.

Посебно су угрожене породице ромске припадности. Услови у којима живе одговарају нужном смештају, на периферији са оскудним покућством.

Раскорак између домицилних и расељених Рома (избеглих нема) упућени су на међусобну комуникацију и најчешће су груписани. Издржавају се (95 %) од НП-ћи и дечијег додатка.

Ограничене могућности радног ангажовања усмерава их на препродају (сиву економију). Због лоших услова живота и недовољности материјалних средстава за животне потребе често мењају боравак што још више погоршава њихов положај. Честа флукуација доводи до цепања породица и отежава праћење. Због ниске цене станова у Бору масовно се досељавају. Многи купују "станове" у четвртима настањеним Ромима, не плаћају основне текуће трошкове (комуналије, струју, воду) и нагомилавају дуговања. Посебан проблем, ове популације представља и непријављивање новорођене деце с обзиром да је обавезно пријављивање у градовима измештених матичних служби.

Оријентисани су за интеграцију и продају своје личне имовине из средине порекла како би побољшали статус.

Велики број избеглица је заинтересован за стамбено збрињавање путем субвенција или трајног закупа, док је један део заинтересован за трајно збрињавање путем куповине или откупа стамбених јединица у граду или стамбеној згради намењеној трајно збрињавању избеглица. Акционим планом за избеглице и интерно расељена лица и лица враћена реадмисијом за период 2018-2023 год. предвиђене су мере трајног збрињавања на територији града Бора.

Откупом сеоских домаћинстава са окућницом у периоду од 2006 -2017 године збринато је 24 породица (2 избегличке из Р. Хрватске и 22 ИРЛ са КИМ), односно 129 лица. Помоћ у грађевинском материјалу за адаптацију стамбених јединица у наведеном периоду остварило је укупно укупно 19 избегличких породица и 42 ИРЛ лица.

У периоду 2006-2007 године за потребе избеглица је Општина Бор и Дански савет за избеглице изградила зграду са 15 стамбених јединица где је збринато 76 лица - (74 избеглица и 2 социјално угрожена лица). У 2017. години почела је изградња стамбене зграде са 15. стамбених јединица за избеглице из Р. Хрватске. Овом зградом стамбено ће бити збринато 15. избегличких породица, односно 76. лица. Средства за изградњу стамбене зграде обезбеђена из донаторства у оквиру Регионалног стамбеног програма и буџета Града. У 2018 години започео је програм куповине стамбених јединица на територији града за куповину 17 станова за избегличке породице. Самим тим ће се број избеглих лица на територији града Бора решити.

Новим Акционим планом за избеглице и ИРЛ лица предвиђене су доходне активности за избеглице, интерно расељена лица и лица враћена реадмисијом. У акционом плану су укључене радне групе формиране са задатком да прате, анализирају и разматрају питања мешовитих миграционих токова – мигранте (лица без утврђеног статуса).

Здравствена заштита на територији града

7.1. Здравствена заштита

Табела 15: Болнички капацитети, 2018. година

Одељење здравствене установе	Број кревета		укупно
	Стандардна нега	Интензивна нега II нивоа	
Интерно одељење	52	3	55
Грудно одељење	25		25
Хирургија са васкуларном хирургијом	35	3	38
Ортопедија са трауматологијом	18	2	20
Неурохирургија	10	2	12
Урологија	19	1	20
Гинекологија	14	1	15
Породилиште	14	1	15
Дечије одељење	15		15
ОРЛ-МФХ	9	1	10
Офталмологија	9	1	10
Неурологија	24	1	25
Психијатрија	20		20
Продужено болничко лечење са палијативним збрињавањем	30		30
УКУПНО	294	16	310

Табела 16: Лекари, стоматолози и дипломирани фармацеути у Општој болници Бор на дан 30.06.2018

	Укупно запослених на неодређено време
Специјалиста	88

Лекари опште праксе	2
Фармацеути	2
На специјализацији	8
Стोलатолог - МФХ	1
Медицинске сестре/техничари	350
Здравствени сарадници	12
Немедицински административни радници	30
Немедицински технички/помоћни радници	117
Укупно	610

Табела 17: Лекари, стоматолози и здравствени сарадници у здравственим службама 2018.године на дан 01.01.2018.године

Дом здравља Бор	
Лекари – укупно	53
Лекари опште медицине	18
Лекари на специјализацији	9
Лекари специјалисти	26
Медицинске сестре/техничари	82
Стоматолози	13
Стоматолошке сестре	12
Стоматолошки техничари	5
Административни радници	25
Технички радници	31
Здравствени сарадници	5

Према попису из 2011.год. укупан број становника општине Бор је 48615. Здравственом заштитом је обухваћено целокупно становништво, становници свих социјалних група, родне и националне припадности, са истим правима у задовољавању потреба на ванболничке и стационарне здравствене услуге. Региструје се тренд смањивања популације а демографски показатељи указују на следеће: перманентно опадање рађања деце далеко испод нивоа потребног за замену генерација због чега се бележи негативна стопа природног прираштаја и тренд убрзаног старења популације. Према старосној структури 5151 становника има 65 и више година (10,26%).

Табела 11: Процена броја становника, живорођених и број умрлих у општини

Година	Процењени број становника	Живорођени	Умрли	Апсолутни природни прираштај	Стопа природног прираштаја
2011	48618	418	496	-78	-1,57 ‰
2012	48294	402	642	-240	-4,97 ‰
2016	46379	416	748	-332	-7,1 ‰
2017	45834	422	713	-291	-6,3 ‰

Табела 19: Очекивано трајање живота (према подацима Института за јавно здравље Србије)

Година	Процењени број становника	Укупно	Мушки	Женски
2011	48618	73,33 год	70,58 год	76,34 год
2012	48294	73,87 год	70,86 год	76,87 год
2016	46379	73,78 год	70,98 год	76,75 год
2017	45834	73,6	70,94	76,6

Табела 20: Процена броја становника, живорођених и број умрлих у општини

Година	Процењени број становника	Живорођени	Умрли	Апсолутни природни прираштај	Стопа природног прираштаја
2011	48618	418	496	-78	-1,57 ‰
2012	48294	402	642	-240	-4,97 ‰
2013	47911	457	715	-258	-5,3 ‰
2014	47444	416	732	-316	-6,6 ‰
2015	46924	417	682	-265	-5,6 ‰
2016	46379	416	748	-332	-7,1 ‰
2017	45834	422	713	-291	-6,3 ‰

Извор: Витална статистика РФЗ

Табела 21: Морбидитет (број оболелих) по групама болести и по службама Дома здравља за 2016. и 2017. Годину (Општа медицина)

Група	Назив групе	2016		2017	
		Број	%	Број	%
9	Бол.сис.крвотока	9745	24	9745	25

10	Бол.сис.дисања	8014	20	8014	21
14	Бол.мокраћ полног система	3742	9	3742	10
13	Бол.миш.коштаног сис	3174	8	3174	8
18	Симптоми знаци	2841	7	2065	5
19	Повреде, тровања	2065	5	2841	7
11	Бол. сис. за варење	1699	4	1699	4
4	Бол.жлезда са унутр.лучењем	1676	4	1676	4
5	Душевни поремећаји	1622	4	1622	4
12	Болести коже и поткожног ткива	1449	4	1449	4
	Остале групе	4941	12	2534	7
	Укупно	40968	100%	38561	100%

Табела 22: Здравствена заштита предшколске деце

Група	Назив групе	2016		2017	
		Број	%	Број	%
10	Бол.система за дисање	6246	57	6410	63
18	Симптоми знаци	2369	22	1907	19
11	Бол. сис. за варење	441	4	363	4
12	Бол. коже и пот.тквива	479	4	328	3
8	Болести ува	196	2	194	2
14	Бол.мок. полног сис.	412	4	245	2
7	Болести ока и припојака ока	193	2	164	2
1	Заразне болести и паразитарне	252	2	167	2
19	Повреде, тровања	124	1	131	1
3	Болести крви и крвотворних органа	111	1	52	1
	Остале групе	146	1	165	2
	Укупно	10969	100,0%	10126	100

Табела 23: Здравствена заштита школске деце

Група	Назив групе	2016		2017	
		Број	%	Број	%
10	Бол.система за дисање	7835	520	7486	52
18	Симптоми знаци	3110	20	2999	21
11	Бол. сис. за варење	1379	9	1259	9
14	Бол.мок. полног сис.	814	5	570	4
12	Бол. коже и пот.тквива	424	3	324	2
19	Повреде, тровања	576	4	513	4
8	Болести ува	347	2	291	2
7	Болести ока и припојака ока	161	1	120	1
1	Заразне болести	292	2	214	1
13	13 Бол.миш.коштаног сис.	190	1	232	2
	Остале групе	411	3	327	2
	Укупно	15539	100,0%	14335	100

У односу Табела 24: Здравствена заштита жена

Група	Назив групе	2016		2017	
		Број	%	Број	%
14	Бол.мок. полног сис.	1355	79	1378	83
1	Заразне	190	11	159	10
2	Тумори	69	4	76	5
15	Трудноћа	49	3	42	3
	Остале групе	48	3	0	
	Укупно	1711	100	1655	100

Највећи проценат обољења код жена је из групе болести мокраћно полног система.

У односу на морбидитет становништва региструју се обољења, а не оболело лице. Заступљеност болести варира по добним групама. Код деце и младих су болести система за дисање. Код одраслих најчешће су болести система крвотока, система за дисање, коштано-зглобног система а старих кардиоваскуларне, болести локомоторног система, ендокринолошка, и неуролошка обољења. Запажа се пораст стопе обољевања од болести менталног здравља и тренд повећања броја деце и младих са деформитетима кичме.

Стопа имунизације деце у општини Бор је 95 % до 98%. У току 2017. године је 3 новооболелих особа ТБЦ

Табела 25: Старосна структура новооболелих од ТБЦ у општини Бор

Година	0-6	7-19	20-29	30-39	40-49	50-59	60+	укупно
2016						1	1	2
2017						1	2	3

Табела 26: Укупан број оболелих од заразних болести

Година	Укупан број оболелих	%
2016	1048	1,7
2017	810	2

Највећи број оболелих од заразних болести у 2017. години је у групи респираторних инфекција – упала грла и ждрела-3105,затим оболели од гљивичних инфекција- 82, затим и од овчијих богиња- 80.

На другом месту су оболели од шуге 98 и то највише међу ромском дечијом популацијом.

2017 године је против сезонског грипа вакцинисано 1953 особа од чега 1446 особе старије од 65. година.

Табела 27: Број озледа од животиња

Година	Укупан број озлеђених	Озледе од пса	Озледе од мачке
2016	351	330	15
2017	411	397	10

Табела 28: Општи подаци о оболелим лицима – осигураницима од болести од већег социомедицинског значаја у 2017.

Популационе и вулнерабилне групе становништва	Број
Одојчад са посебним потребама	1
Деца са сметњама у развоју	17
Деца оболела од ретких болести	0
Деца са Дауновим синдромом	0
Деца са фенилкетонуријом	0
Деца са хипотиреодизмом	2
Деца са рано откривеним поремећајем вида, слуха и говора	10
Деца оболела од дијабета	10
Деца оболела од малигних болести	1
Деца оболела од срчаних мана-корекција	0
Одрасли	
Одрасли укупно оболелих од дијабета типа 2*	1317
Број новооткривених оболелих лица од дијабета типа 2	36
Мушкарци	16
Жене	20
Одрасли укупно оболелих од кв болести*	9745
Број новооткривених оболелих лица од кв болести	37
Мушкарци	17
Жене	20
Одрасли укупно оболелих од малигних болести (све локализације)*	450
Број новооткривених оболелих лица од малигних болести (све локализације)	40
Мушкарци	13
Жене	27
Одрасли укупно оболелих од рака дебелог црева*	35
Број новооткривених оболелих лица од рака дебелог црева	34
Мушкарци	21
Жене	13
Одрасли укупно оболелих од рака плућа*	33
Број новооткривених оболелих лица од рака плућа	38

Мушкарци	23
Жене	15
Укупно оболелих жена од рака грлића материце*	26
Број новооткривених оболелих жена од рака грлића материце	11
Укупно оболелих жена од рака дојке*	123
Број новооткривених оболелих жена од рака дојке	16
Укупно оболелих жена од рака јајника*	23
Број новооткривених оболелих жена од рака јајника	1

7.2. Ресурси у здравственој заштити

Од 2015.године раздвајају се Општа болница Бор и Дом здравља као две засебне организационе целине.Оснивач Дома здравља је Општина Бор,Опште болнице Бор оснивач је Министарство здравља.

Табела 29: Број лекара у примарној здравственој заштити у Бору у 2017.години

Здравствена заштита деце и омладине		Здравствена заштита жена	Здравствена заштита радника	Општа медицина	Хитна	Кућно лечење	Превентивни центар	Укупно лекара	Стоматолошка заштита
предшколска	школска								
6	5	3	2	24	8	1	4	13	13

Континуираном едукацијом у току 2017.г. обухваћено је (93 %) здравствених радника. Број акредитованих програма континуиране медицинске едукације од стране Здравственог савета Србије, а чији су носиоци (предавачи) запослени у Здравственом центру Бор је 28. Опремљеност у појединим службама је солидна. Опрема се редовно сервира и одржава у исправном стању а значајан део је зановљен.

Секундарна здравствена заштита се пружа у 13 одељења са 310 постеља и карактерише је задовољавајући број постеља (6,18 на 1000 становника) са укупно 70.161 болесничких дана и 8.163 корисника. Просечна дужина лечења је 8,62 дана. Искористићеност постељног фонда остварена је 62,01%. Интензивна и полуинтензивна нега су у прописаним границама Републичког завода за здравствено осигурање (интензивна до 5%, полуинтензивна до 10% од укупно оствареног броја болесничких дана). Кадровски капацитети болнице су задовољавајући.

7.2.1. Показатељи коришћења здравствене заштите

У служби за здр.заштиту деце у току 2017. обављено је 25141 прегледа предшколске деце (9 посета по једном детету предшколског узраста), 1595 превентивни преглед деце до 1 године старости и 789 превентивних прегледа деце до седме године живота. Такође је обављено и 29105 прегледа деце школског узраста, као и 2722 систематска прегледа школске деце. Патронажна служба је на терену посетила 399 новорођенчета са 1965 посета. У служби физикалне медицине и рехабилитације оспособљено је 655 младих. Услугама Развојног саветовалишта у 2017. год. обухваћено је 75дете са 2606терапевтских процедура које се односе на поремећај гласа и говора. У Саветовалишту за младе одржана су 62 предавања.

Не води се посебна евиденција корисника здр. заштите по социјалним групама (угроженим) већ они чине саставни део укупних прегледа по службама и остварују иста права по обиму и квалитету. Роми мање учествују у превентивним услугама (саветовалиште за младе, труднице и планирање породице) у односу на укупну популацију жена ромске припадности због чега је знатно већи број посета патронажне службе овој популацији.

У Дому здравља реализовани су пројекти намењени инвалидним лицима и Ромској популацији у току 2013-2017. године.

У здравственој служби за жене 2017.године обављено је 8630 посете гинекологу ради лечења, 2727превентивних прегледа као и 875 прегледа у циљу откривања рака грлића материце. Ради планирања породице саветовалиште је посетило 57жена. Патронажна служба је обавила 396 посета трудницама. Истиче се већа заступљеност коришћења куративне здравствене заштите од превентивне.

Укупан број прегледа службе опште медицине у 2017.години је 147931. Урађено је и 1949 превентивних прегледа.

Не води се посебна евиденција корисника здр. заштите по социјалним групама (угроженим) већ они чине саставни део укупних прегледа по службама и остварују иста права по обиму и квалитету. Роми мање учествују у превентивним услугама (саветовалиште за младе, труднице и планирање породице) у односу на укупну популацију жена ромске припадности због чега је знатно већи број посета патронажне службе овој популацији.

У служби кућног лечења у 2017.години извршено је прегледа 2449. Патронажна служба је обавила 2470 посета старима преко 65 година.

У Дому здравља реализовани су пројекти намењени инвалидним лицима току 2017. године.

7.2.2. Недостајуће услуге

- За децу и младе:
  - Саветовалиште за Болести зависности, едукован тим и доктринарни приступ активним учешћем корисника;
  - Програм примарне превенције, обучене вршњачке групе за превенцију дрога и репродуктивног здравља; Рехабилитационе услуге продужне и групе за самоподршку са алтернативним програмима;
  - Јединствен регистар зависника и свеобухватни приступ;
  - Комплетан тим у саветовалишту за младе и превенција развојних и неразвојних проблема;
- Програми усмерени на ментално здравље:
  - Мобилни тим здр.и соц.радника за свеобухватну подршку зависних од ампулиране терапије и оснаживање за живот у природном окружењу (ван институционална подршка);
  - Недостају продужне групе (Клуб) за подршку особама са сметњама менталног здравља;

- Услуге и програми за особе са инвалидитетом:
  - Непотпун тим у развојном саветовалишту (идентификовање, систематско праћење, услуге ране интервенције, обједињавање рада Интерресорне комисије, континуирана едукација);
- Услуге и програми за Роме:
  - Недостају превентивни програми усмерени повећању одговорности за здравље (едукација, планирање породице, имунизација...);
- Услуге и програми за одрасле и старе:
  - Програми и услуге за очување здравља старих (исхране, неге...) и мултидисциплинарног приступа;
  - Не постоје мобилни тим здравствених и социјалних радника за рад на терену (програми потпуног обухвата услугама свих старих и угрожених у сеоским срединама);
- Глобално у ДЗ недовољна оријентација на превенцију а у заједници:
  - Недостају сервис подршке у заједници (прихватна станица и прелазне куће по завршетку интензивног лечења до повратка у породицу због чега се угрожене групе оријентисане на болницу и коначно институционално збрињавање;
  - Нема обучених особа и програма додатне неге и помоћи у кући (специфич. потребама корисника, неговатељице);
  - Не постоји устројена евиденција за услуге осетљивим соц. групама у ДЗ (анализа и планирање акција заснованих на потребама);
  - Примарно превентивне активности су некоординисане унутар служби ДЗ (недостаје евалуација)
  - Недостаје међусекторски приступ и протоколи сарадње

7.2.3. Предлог за јачање капацитета нових услуга у здравству

У наредном петогодишњем периоду акценат треба ставити на ПРЕВЕНТИВУ односно на следеће приоритете (за које у досадашњем раду није било довољно средстава):

1. Здравствено стање деце и омладине
2. Здравствено стање старих
3. Здравствено стање Рома и других маргинализованих група (социјално угрожени, сиромашни, хронично оболели, болести зависности...)
4. Смањење броја оболелих од рака

7.3. Здравствено стање деце

Здравствено стање деце а поготово омладине – акценат треба ставити на превентиву и то

1. болести зависности,
2. полно преносивих болести,
3. агресивно понашање међу младима
4. младачка трудноћа (контрацепција),
5. гојазност
6. деформитети коштано зглобног система

Ове услуге треба приближити младима у њиховој средини односно њиховом Омладинском центру које организује Канцеларија за младе.

Предвидети рад више саветовалишта у њиховом центру у поподневним сатима од 18 – 20 часова. Овде би специјалисти одговарајуће области радили групно (трибине, предавања, рад у малој групи) или појединачно са омладином. Били би укључени специјалисти из: гинекологије, хигијене, епидемиологије, физикалне медицине, ортопедије, психијатри, психолози, социјални радници и други по потреби

7.4. Здравствено стање старих

Овде би Служба кућног лечења, патронажна служба и специјалисти одговарајућих области у сарадњи са Центром за социјални рад и Геронтолошким друштвом организовало додатни рад у поподневним сатима у Клубу за старе особе и то:

1. Предавања из области за које су заинтересоване старе особе,
2. Мерење крвног притиска
3. Мерење шећера у крви
4. Давање савета појединачно и сл

7.5. Здравствено стање Рома

Служба за пружање превентивних услуга Дома здравља у сарадњи са Невладиним Ромским Организацијама би у њиховом центру или на терену по месним заједницама у којима има ромских породица организовало рано откривање фактора ризика за срчане болести и дијабетес код одраслог ромског становништва. Организовали би се превентивни прегледи који би обухватили:

Мерење телесне тежине, телесне висине, израчунавања *Body mass* индекса, обима струка, мерење шећера, триглицерида у крви, мерење крвног притиска и давање савета у вези са исхраном

По градским и сеоским месним заједницама би се организовале и трибине и предавања у вези са овим болестима и њиховом значају.

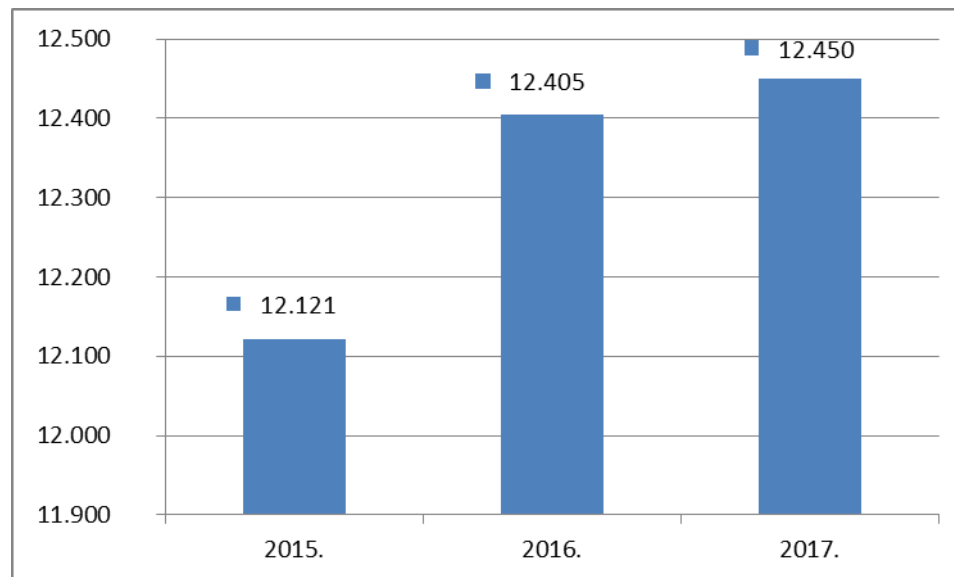
7.5. Смањење оболелих од рака - Првенствено од рака дебелог црева

С обзиром на повећање ових болести у Бору неопходно је појачати циљане прегледи за рак дебелог црева и то тестовима за откривање окултног крварења у столицама (ФОВТ). С обзиром на недостајућа средства за овај проблем у Дому здравља, сваке године би се набављало по 2000 ових тестова и Центар за пружање превентивних услуга заједно са Локалном самоуправом би организовао ове прегледи по градским и сеоским месним заједницама. Том приликом би се такође организовале и трибине и предавања из ове области.

8.1. Анализа стања запослености и незапослености у Бору

Познати статистички подаци о запослености у Бору односе се на годишњи просек за 2017.годину. Годишњи просек запослених био је 12.450 лица, од чега је 10.820 лица запослено у правним лицима - привредна друштва, предузећа и установе, 1.501 лице су предузетници и лица која раде код њих и 129 лица су регистровани пољопривредници.

Регистровани запослени 2015-2017.године

Табела 30: Упоредни преглед броја запослених лица по секторима је био следећи:

I Сектори	2015	2016	2017
1. Прерађивачка индустрија	2331	2658	2366
2. Рударство	2014	2034	2015
3. Здравствена и социјална заштита	1219	106	1055
4. Трговина и поправка моторних возила	1151	143	1382
5. Образовање	880	985	975
6. Државна управа и обавезно соц.осиг.	672	758	774
7. Саобраћај и складиштење	734	594	766
8. Стручне, научне и техничке делатности	436	398	452
9. Снабдевање водом, управљ.отп.водама	463	340	341
10. Административне и помоћне усл. дел.	519	330	314
11. Грађевинарство	243	305	439
12. Снабдевање електр. енергијом, гасом и паром	400	288	374
13. Услуге смештаја и исхране	276	275	280
14. Уметност, забава и рекреација	226	254	249
15. Остале услужне делатности	151	165	166
16. Финансијске делатности	34	160	160
17. Информисање и комуникације	142	133	129
18. Пољопривреда, шумарство и рибарство	61	69	60
19. Пословање некретнинама	9	24	25
Укупно запослени у правним лицима			10820
II Предузетници и запослени код њих	1735	1455	1501
III Регистровани пољопривредници		145	129

У погледу запослености доминирају два производна сектора: прерађивачка индустрија и рударство као и сектор за трговину и поправку моторних возила. У друштвеним делатностима највише упослених лица је у сектору здравствене и социјалне заштите, сектору за образовање и сектору државне управе и обавезног социјалног осигурања.

До значајног повећања запослености је дошло у сектору за саобраћај, стручних, научних и техничких делатности, грађевинарства и снабдевању електричном енергијом, гасом и паром. До великог смањења је дошло код регистрованих пољопривредника

И даље су недовољно заступљени сектори:

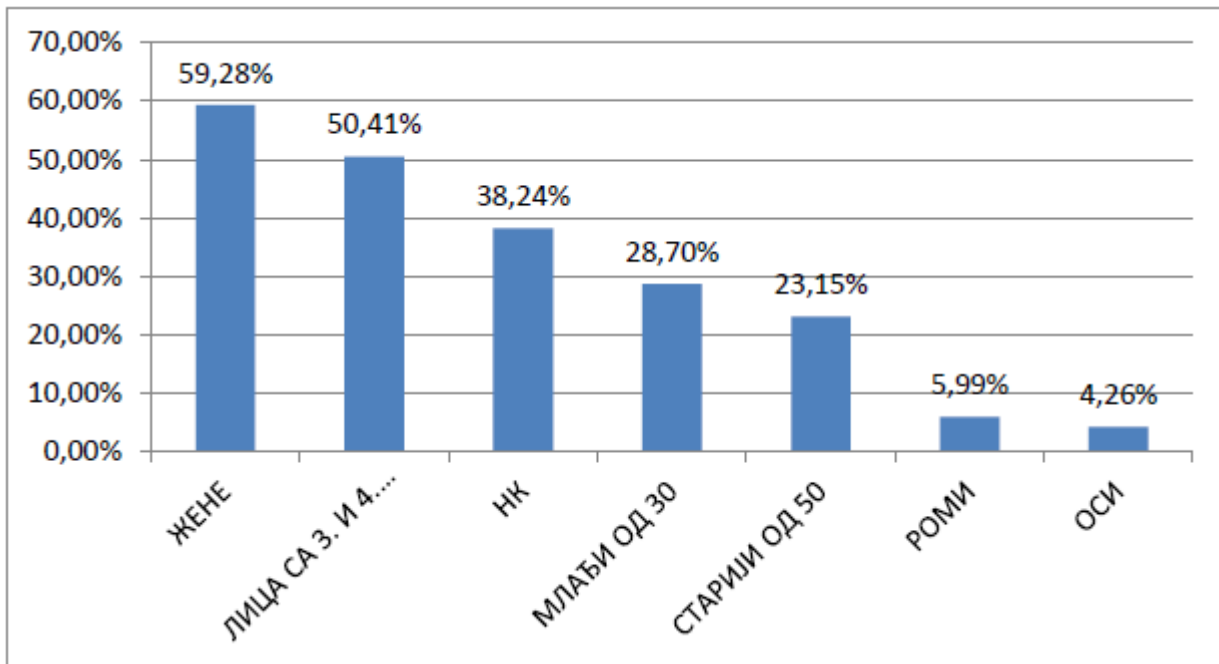
- услуге смештаја и исхране
- остале услужне делатности
- информисање и комуникације где је дошло до пада запослености
- пољопривреда, шумарство и рибарство итд.

Треба узети у обзир да Републички завод за статистику објављује податке о регистрованој запослености према новом извору а то је Централни регистар обавезног социјалног осигурања (ЦРОСО). Развијена је нова методологија заснована на комбиновању података ЦРОСО и Статистичког пословног регистра (СПР). Преласком на нови извор података проширује се обухват броја запослених тако да се под појмом запослени подразумевају лица која имају формално правни уговор о запослењу, односно заснован радни однос са послодавцем на одређено или неодређено време; лица која раде ван радног односа, на основу уговора о делу или на основу уговора о привременим и повременим пословима; лица која обављају самосталне делатности или су оснивачи привредних друштава или предузетничких радњи и лица која обављају пољопривредне делатности а налазе се у евиденцији Централног регистра обавезног социјалног осигурања.

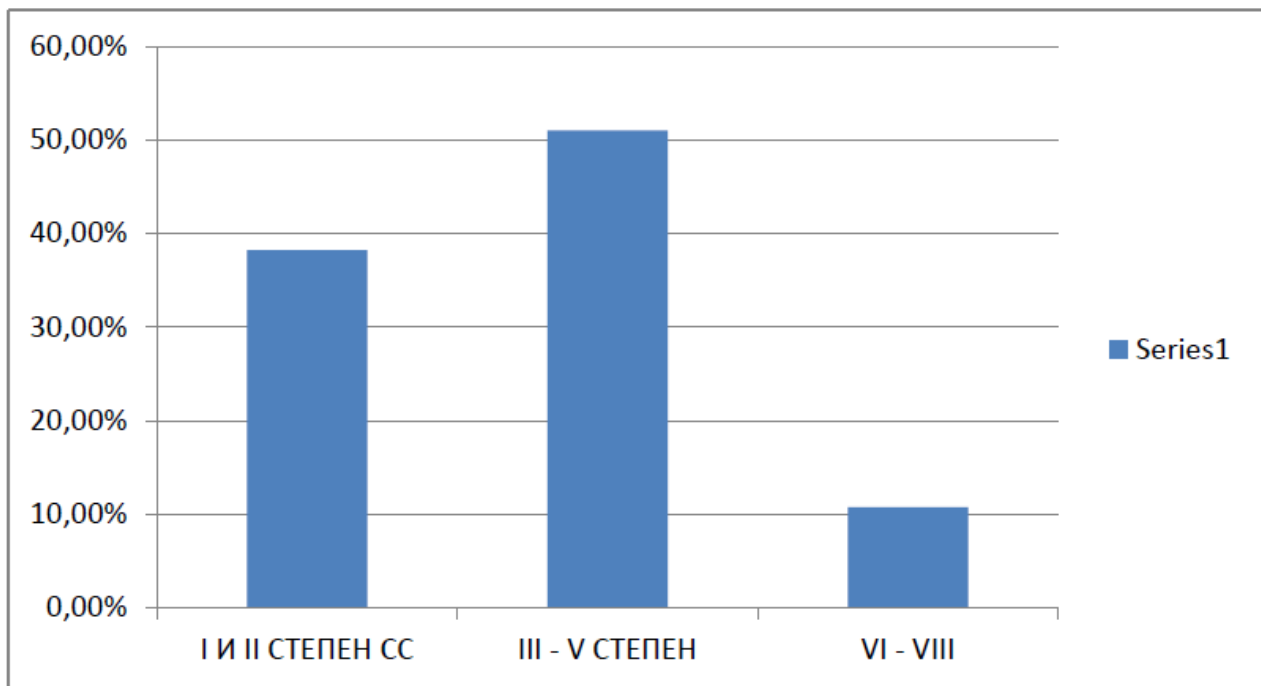
Проблем незапослености један је од кључних приоритета у локалној заједници, који се негативно одражава на све друге сегменте друштвене заједнице и на све старосне структуре.

Статистички подаци на крају месеца децембра 2017. године показују да у општини Бор има 5.209 незапослених лица што је смањење у односу на исти период претходне године од 8,64% али је и даље веома висок степен незапослености у односу на укупан број радно способног становништва.

Од укупно незапослених, 59,28% су жене или 3.088 особа. Лица са III и IV степеном образовања је 50,41% тј. 2.626. Неквалификованих је 38,24% тј. 1.992 лица, млађих од 30 година има 1.495 лица а то је 28,70% од укупног броја незапослених, старијих од 50 година има 23,15% или 1.206 лица, Рома 5,99% тј. 312 лица; особа са инвалидитетом 4,26% или 222 лица итд.

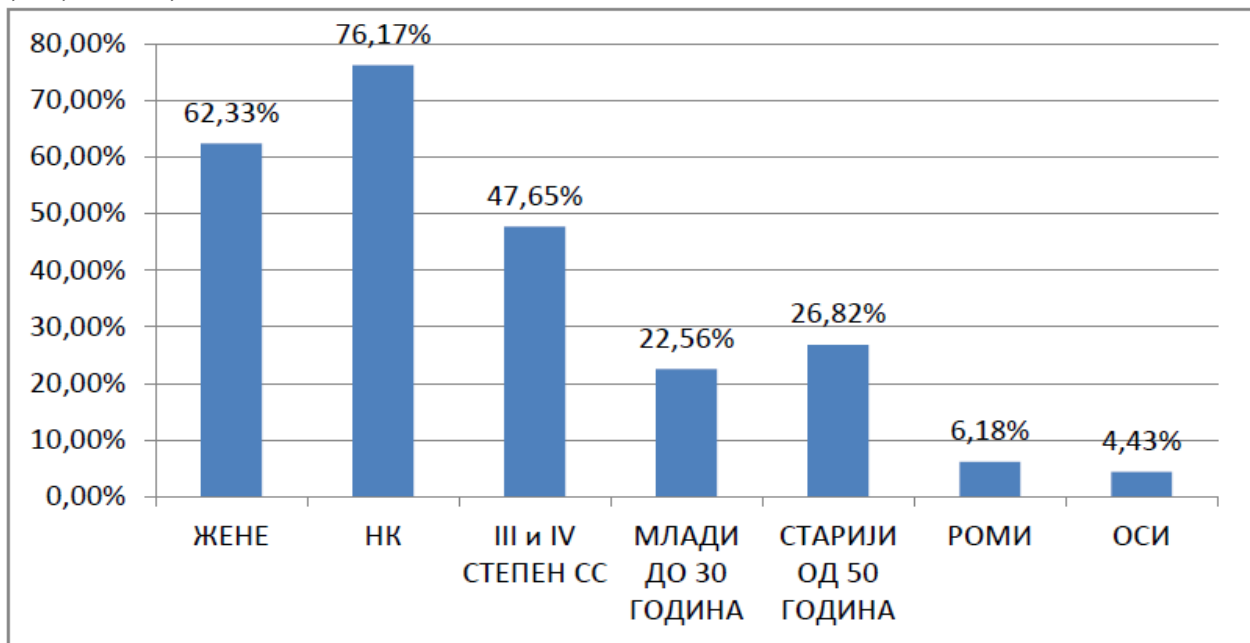
У структури незапослених према степену стручне спреме, преовлађују лица са квалификацијама од III до V степена стручне спреме којих има укупно 2.657 или 51%. По бројности на другом месту су лица са најнижим квалификацијама, тј. са I и II степеном којих на евиденцији НСЗ има 1.992 што је 38,25% од укупног броја незапослених; затим следе незапослени са VI – VIII степеном стручне спреме којих укупно има 10,75% односно 560 лица.

Посебан проблем у структури незапослених су тзв. дугорочно незапослени у које спадају они који на евиденцији незапослених чекају дуже од годину дана.

Према подацима из децембра 2017. г.у укупном броју незапослених, дугорочно незапослених лица има 3.706 тј. 71,14% од укупног броја незапослених.

Међу дугорочно незапосленим лицима највише има жена и то 2.310 што у процентима износи 62,23; лица без квалификација има 76,17% или 2.823 лица; са III и IV степеном стручне спреме 1.766 лица тј.47,65% млади до 30 година 22,55% тј. 836 лица; старијих од 50 година 26,82% или 994 лица; Роми учествују у структури дугорочно незапослених са 6,17%; ОСИ са 4,42% итд.

Пратећи проблем незапослености су: застаревање знања због дугог чекања на посао, ниска мотивисаност за запошљавање у другом занимању, ниска мотивисаност за запошљавање у нижем степену стручне спреме, слаба територијална покретљивост незапослених лица итд.

Из ових података се види да незапосленост највише угрожава жене, лица са III и IV степеном школе, лица без квалификација, младе људе до 30 година, као и старије људе.

Велики проблем представљају и незапослени који су у стању изражених социјалних потреба. Број корисника социјалне помоћи преко Центра за социјални рад који су радно способни је 937 лица и то је повећање за 14,4% у односу на 2016. годину када их је било 819. Међу незапосленима је и 304 оба незапослена родитеља и 230 самохраних родитеља.

Ради организованог деловања на подручју подстицања запошљавања, Скупштина општине Бор формирала је још 2006. године Локални савет за запошљавање састављен од представника свих релевантних институција на подручју запошљавање.

Савет је започео са активностима покренувши већи број организација да конкуришу за пројекте јавних радова, иницирајући дефинисање одређених средстава у буџету општине за подстицај запошљавању и др.

Локални савет запошљавања припрема и предлаже Скупштини града сваке године доношење Локалног акционог плана за запошљавање, који поред одабраних активних мера запошљавања обухвата праћење и подстицање низа активности

на повезивању тржишта рада (привреде, јавних предузећа и установа, удружења предузетника и др.) и образовања. ЈСЗ непосредно сарађује са Националном службом запошљавања која пружа стручну помоћ у реализацији Локалног акционог плана запошљавања.

Преглед издвојених средстава и реализованих програма по ЛАПЗ, у последњих 5 година показује тенденцију раста улагања и дат је у следећој табели:

Табела 31: Преглед издвојених средстава и реализованих програма по Локалном акционом плану запошљавања, у последњих 5 година

Година	2013	2014	2015	2016	2017	2018 (*)
Средства која је издвојила ЈС/ГУ (РСД)	5.000.000	6.959.000	6.960.000	4.200.000	13.000.000	30.000.000
Укупно укључено лица	35	37	10	62	149	318
Ново запошљавање	15	17	10	24	24	29
Самозапошљавање	20	20	0	0	30	42
Јавни радови	0	0	0	38	87	177
Стручна пракса	0	0	0	0	8	70

(*) подаци до 24.08.2018. године. Очекује се додатна реализација до краја године

Образовање

Бор, као седиште Борског управног округа, представља један од регионалних центара образовања у источном делу Србије. Заступљени су сви нивои и облици школовања.

Предшколска установа "Бамби" поседује 5 објеката који су наменски грађени за смештај деце (Бамби, Бошко Буха, Црвенкапа, Дења радост, Полетарац), 5 прилагођених простора за смештај деце (Снежана у Бањском пољу, радне собе у школама "3.октобар", " Б.Радичевић", "Свети Сава" и прилагођен простор у НГЦ-у). У 3 објекта се припрема храна (Бошко Буха, Снежана и Полетарац). Предшколска установа такође поседује и објекат за одмор и рекреацију деце на Савачи који је у функцији и на Ртњу који није у функцији.

Облици рада са децом:

- целодневни (осмочасовни):јаслене групе (12месеци-3 године), васпитне групе (3-5,5 година), припремне предшколске групе (5,5год. до поласка у школу);
- полудневни (четворочасовни)-припремне предшколске групе;
- рад са децом на болничком лечењу-група у Општој болници у Бору;
- посебни и специјализовани програми који се реализују у поподневним часовима " Играоница", "Спортска секција", "Заједно до школе", "Плешемо, растемо заједно".

Васпитно-образовни кадар ПУ "Бамби" чине : 27 медицинских сестара-васпитача, 65 васпитача, 4 стручна сарадника (педагог, психолог, логопед и стручни сарадник за физичко). Тренутни број уписане деце је 1036 у 12 јаслених група, 22 васпитне групе за децу од 3 до 5,5 година, 6 целодневних припремно предшколских група и 7 полудневних припремно предшколских група. Број ромске деце у припремно програму је 25, док је број ове деце у васпитним групама од 3 до 5,5 година 6. Тренутни број деце на листи чекања 290.

Табела 32: Образовне установе у општини Бор*

Образовне установе по врсти делатности	Број установа	Број образовних профила
Предшколске установе	1 (са 6 објеката)	/
Основне школе	9	/
Средње школе	5	28
Школа за основно и средње образовање ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом	1	2
Факултети	1	4

Табела 33: Основна Музичка школа „Миодраг Васиљевић“Бор

Разред	Бр. ученика	КЛАСЕ	Бр. ученика
Припремни	11	5 класа клавира	78
		2 класе хармонике	24
		2 класе виолине	32
		1 класа флауге	17
		1 класа кларинета	13
		2 класе солфеђа	
11			164
Укупно :	175		

Табела 34:Преглед основних школа са бројем одељења и ученика у школској 2018/2019 год.

Назив основне школе	Укупан број одељења у матичној школи	Укупан број ученика у матичној школи	Укупан број одељења у издвојеним објектима	Укупан број ученика у издвојеним објектима
ОШ „3.октобар“	32	751	/	/
ОШ“Б.Радичевић“	25	593	2	22

Машинско-електротехничка школа, средња стручна школа	475	22	580	23	23	606	23
Економско-трговинска школа	425	17	373	15	13	358 (377 са ИОП-ом)	15
Гимназија „Бора Станковић“ Бор	357	15	279	11	16	301	12
Техничка школа Бор	382	21	295	15	15	300	14

Табела 37. Приказ броја ученика и броја одељења

Назив школе	2014/15		2015/16		2016/17		2017/18		2018/19	
	Број првака	Број ученика / бр. одељења	Бр. првака	Број ученика / бр. одељења	Број првака	Број ученика / бр. одељења	Број првака	Број ученика / бр. одељења	Број првака	Број ученика / бр. одељења
Машинско-електротехничка школа	178	528/22	174	557/22	164	565/22	167	580 / 23	177	606/23
Економско-трговинска школа	116	421/16	86	388/16	117	393/16	89	373/15	101	358/15
Гимназија „Бора Станковић“ Бор	61	308/13	69	279/11	69	282/11	68	279/11	85	301/12
Техничка школа Бор	87	375 / 18	78	329/ 16	81	299 / 16	99	295/15	82	300/14

ШОСО “ВИДОВДАН”

Једногодишње оспособљавање за рад:

- ОР/1 (манипулант у обради метала)- број ученика 9
- ОР/2 (манипулант у текстилству)- број ученика 4

I/1 подручје рада- машинство и обрада метала; смер- бравар; број ученика 4

I/2 подручје рада- текстилство и кожарство; смер- конфекцијски шивач; број ученика 5

II/1 подручје рада- машинство и обрада метала; смер- бравар; број ученика 9

III/1 подручје рада- машинство и обрада метала; смер- бравар; број ученика 3

Укупно ученика у средњој школи 34, број одељења 6

Технички факултет у Бору, једини факултет Универзитета у Београду лоциран ван седишта универзитета, основан је 1961. године као одговор на изражене потребе за високообразованим кадром из области рударства и металургије у време динамичног развоја Рударско-топионичарског басена Бор.

Делатност Техничког факултета у Бору обухвата поље техничко-технолошких наука, а студије на овој високошколској установи организоване су у оквиру следећих студијских програма, акредитованих 2009. и 2014. године:

- рударско инжењерство;
- металуршко инжењерство;
- технолошко инжењерство;
- инжењерски менаџмент.

Од оснивања до данас, на Факултету је дипломирало више од 2850 студената на основним академским студијама, док је на мастер академским студијама дипломирало 180 студената. Специјалистичке студије је завршило 20 студената, магистарске студије 160 студената, а докторске дисертације је одбранило 119 кандидата. Дипломирани инжењери са овог факултета данас раде као истакнути стручњаци и научни радници широм света.

Секторском анализом стања у области образовања утврђене су потребе за развојем пратећих служби, проширивање капацитета и различитих облика специјализованих услуга, а као допринос примарној здравственој заштити и заштити менталног здравља младих. Као најзначајније услуге и допунски програми рада у образовању, које у наредном периоду треба успоставити и/или континуирано развијати су:

- Програми превенције вршњачког насиља
- Програми превенције употребе психоактивних супстанци
- Развој Саветовалишта за кризна стања младих, на интерсекторском и интеринституционалном нивоу
- Развој услуга додатне образовне подршке за децу и ученике са сметњама у развоју и учењу, као део активности локалне мреже за подршку инклузивном образовању
- Унапређење програма за професионалну оријентацију ученика на нивоу сваке образовне установе, са интерсекторски и интеринституционалним приступом

Системским законским решењима у области образовања утврђено је да се део ових услуге успостављају и развијају на нивоу сваке образовне установе, као део обавезних активности у реализацији годишњих планова рада. Управама као оснивачима образовних установа дато је право да у складу са материјалним могућностима финансирају додатне услуге и рад специјализованих служби.

Такође, наглашена је потреба за организацијом подршке ученицима у ваншколском учењу и раду, као и потреба за организацијом слободног времена младих. Посебно је препозната потреба појачање сарадње са родитељима и рада на подизању нивоа њихове компетентности за родитељску улогу и суочавање са изазовима одрастања.

10.1. УСТАНОВА СТУДЕНТСКИ ЦЕНТАР БОР

Установа "Студентски центар Бор", која је у саставу Министарства просвете, науке и технолошког развоја, у сектору за ученички и студентски стандард је највећа установа овог типа у источној Србији.

На располагању је 161 одлично опремљених соба, од којих су 148 двокреветне и 13 једнокреветних, што је укупно 309 места за кориснике услуга. Од овог броја 54 лежајева је одвојено у посебан интернатски део за кориснике ученичког смештаја за које је обезбеђен стални надзор васпитача који обављају одговарајућу едукативну и образовну функцију.

Установа Студентски центар Бор испуњава услове установа прве категорије. У оквиру дома налазе се студентска менза, читаоница, теретана, благајна и служба смештаја.

Студентски центар је обезбеђен видео надзором као и сигурносним системом на улазним вратима, где је корисницима омогућен улаз уз јединствену картицу сваког станара што гарантује адекватну сигурност и безбедност.

Млади у граду

Младих узраста од 15 до 30 година у нашем граду има око 8.200. Живот младих се углавном састоји од испуњавања школских обавеза, провођењу слободног времена са друштвом а за одређени број младих у спортским и другим активности.

За младе у Бору али и за град у целини остаје проблем незапослености, болести зависности и квалитетно коришћење слободног времена.

Активним радом Канцеларије за младе, Градске управе и новооснованог Дома омладине у Бору у једној мери се смањују ефекти горе наведених проблема младих у Бору.

Дом омладине и Канцеларија за младе у сарадњи са тематски сродним организацијама активно раде на окупљању младих

И у оквиру свог рада активно спроводе своје програме. Осим младих чланова осталих организација Дом омладине Бор као и Канцеларија за младе поседују своју базу младих активних чланова.

Млади се интересују за различите теме од којих највеће интересовање постоји за активизам, ИТ сектор, едукације из поља безбедности младих и екологије. Такође млади показују велико интересовање за уметничке садржаје у облику музике, плеса и сликарства. Иако веома широка тема један број младих показује интересовање за различите моделе самозапошљавања и запошљавања у виду едукација, симулације предузећа и слично.

Цивилни сектор

У Бору постоји преко 30 невладиних организација и удружења грађана, од којих је активно 10-так. Ове организације су у последњих неколико година аплицирале са пројектима и активно учествовале у спровођењу у реализацији локалних стратешких планова.

У највећем броју локалне невладине организације се баве проблемима у области социјалне политике (сиромаштво, мултиетнички односи, проблеми деце и младих, старих и особа са инвалидитетом), проблемима у области заштите животне средине, а пар организација се баве и проблемима економског развоја.

Финансирање организација цивилног сектора је преко донација код страних фондова и средствима које одваја градска управа за финансирање програма и пројеката од значаја за заједницу.

Корисници резултата реализованих пројектних активности: су деца и млади, стари, особе са инвалидитетом, Роми, незапослени,...

Организације цивилног сектора су почев од 2002 године реализовале бројне пројекте дониране средствима из: ЕУ, општина Бор је од 2011 године почела са финансирањем програма и пројеката од јавног интереса средствима из наменског фонда а на основу јавног конкурса а за организације цивилног сектора., Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Министарство Омладине и спорта, Светска банка, Регионални центар за животну средину централне и источне Европе, различитих амбасада, Канцеларија за јавна улагања РС.....

Црвени крст

Повереништво Црвеног крста Бор у овом моменту функционише у саставу ОО Црвеног крста Зајечар. Маја месеца (15.05.2007 год.) ОО Црвеног крста Бор избрисана је из Регистра друштвених организација и удружења грађана, због финансијских проблема и дуговања, наслеђених из претходног периода.

У Црвеном крсту Бор је постављен Повереник од стране Републичког Црвеног Крста и обавља све послове - програмске активности у складу са Статутом Црвеног крста Србије- односно Статутом ОО Црвеног крста Зајечар. У будућем периоду очекује се да се програмске активности реализују по тачно предвиђеном програму и радиће се на поновном успостављању - оснивању организације.

Медији

Најзначајнија информативна институција у Бору је „Штампа, радио и филм“ доо Бор“ у чијем саставу су Радио Бор, Регионална телевизија Бор, новине „Око истока“ и сајт РТВ Бор као наследник јавног предузећа „Штампа, радио и филм“ Бор. Од 2016.године предузеће послује као друштво са ограниченом одговорношћу „Штампа, радио и филм“ ДОО Бор које као већински власници чине бивши и садашњи запослени.

Јавно Предузеће "Штампа, радио и филм" Бор је формирано 1989. године Одлуком Скупштине општине Бор. До 1989. године, налазило се у саставу РТВ-а Бор, да би се тада издвојило, а као гласило у оквиру РТВ-а Бор остаје лист "Колектив". Претеча Јавног Предузећа "Штампа, радио и филм" Бор је "Борски Колектив" - основан 1. новембра 1947. године као орган синдикалне подружнице Савеза Рударског Рудници бакра и Топионице Бор. Његовим оснивањем је почела јавна и информативна делатност у рударском Бору а 1965. године лист је променио име у "Колектив". До краја 1969. године покренут је Радио Бор, затим "Борске новости" марта 1973. године, па групе за филм, часопис "Бакар", "Развитак" и историјска истраживања, ТВ дописништво Телевизије Београд и најзад 10.маја 1993. године и локална а касније регионална телевизија Бор.

У Бору је развијено интернет новинарство као и коришћење друштвених мрежа и писање блогова. Неки од најзначајнијих портала су су: Медија центар Бор, Ист медија Бор, Бор

Анализа учених проблема

Бор, индустријски и економски гигант у Европским размерама и данас представља комплексну област на социјалној мапи Србије. Истрошеност природних ресурса, моноструктуралност привреде укупно су се одразили на специфичну и тешку ситуацију и на пораст сиромаштва посебно појединих категорија становништва. Готово сви могући проблеми који спадају у домен социјалне политике су актуелни и акутни у Бору. Претходни процес пројекта Реформа социјалне политике у Србији 2002-2005. је дефинисао 7 области циљног деловања: деца и млади, особе са инвалидитетом, стари и изнемогли, Роми и националне мањине, незапослени, породично насиље и породично-правна заштита, болести зависности.

Бројне су институције и установе у Бору које покривају област социјалне политике и чија је делатност заштита угрожених грађана и укупно унапређење квалитета живота у заједници. Међутим, садашњим начином рада, постојећим услугама и концепцијским приступом захтевима актуелне социјалне политике, ове установе не задовољавају потребе јавних услуга.

Секторском анализом стања у областима социјалне заштите, здравства, образовања, запошљавања и активности цивилног сектора утврђено је да недостају многе услуге, као и да су постојеће услуге недовољно квалитетне, тешко доступне, или ограничене у обиму пружања. Захтеви за деинституционализацијом и приближавањем услуга грађанину у аутентичним условима свакодневног животног окружења подразумевају потребу развоја и успостављања низа нових сервиса и услуга, комплементарних постојећим услугама.

Недостаци који се односе на актуелну праксу и начин рада установа – носиоца система социјалне политике, препознати у процесу секторске анализе, могу се таксативно и заједнички извести у неколико описа.

1) Рад јавних институција носиоца послова у области социјалне политике је необједињен. Све институције се суочавају са проблемом недостатка кадрова а посебно специјализованог кадра за поједине послове. Услед тога делују често изоловано, неумрежено, некоординисано и међу њима често изостаје адекватна сарадња, недостаје интересекторски и мултидисциплинарни приступ проблемима;

2) Постојећи капацитети установа се користе нерационално и неефикасно. У недовољној мери се не користи тимски рад, занемарена је потреба за перманентним усавршавањем кадрова и осаврењивањем рада. Протоколи и процедуре у раду су осавремењени и стандардизовани али се још увек недовољно води рачуна о систему квалитета у раду;

3) На нивоу институција, али и града у целини не постоје јединствени регистри корисника, нити социјална карта становништва. Маргинализоване социјалне групе су често „невидљиве“, тако да су интереси угрожених група само декларативно заступљени (особе са инвалидитетом, стари и изнемогли, душевно оболела лица, особе са проблемима зависности);

4) Распољиви фондови средстава и давања са нивоа Републике, града и из других извора (донације и пројекти) иако су недовољна за опсежније акције у смањивању сиромаштва у највећем су довољна за реализацију програмских активности сваке од институција. Сарадња институција јавног и организација цивилног сектора је недовољна, ограничена само на период трајања акције за евентуално одобрене пројекте.

5) Занемарене су све могућности превентивног деловања и често се за проблеме сазна када су они тешко решиви, или када је могуће деловати само у институционалним оквирима. Не користе се расположиви законски инструменти и овлашћења установа у обавезивању свих партнера који су актери заштите положаја појединца;

6) Обавештеност грађана о њиховим правима али и обавезама је недовољна. Не постоји повратна информација грађана о ефектима пружених услуга. Изостаје социјална култура и просвећеност становништва у чему нису довољно искоришћене могућности медија.

Овако излистани недостаци непосредно указују на приоритета подручја деловања и потенцирају могући оквир мера у правцу унапређења постојеће друштвене праксе. Град Бор, али и Србија у целини, као сиромашно друштво има пред собом одговорност да рационалним решењима обезбеди услове за што квалитетније и свеобухватније функционисање јавних установа и сервиса.

Процес израде Стратешког плана Социјалне политике за град Бор подразумевао је низ претходних припремних активности у сагледавању постојећег стања у областима јавног живота и рада. Први корак у овом процесу био је формирање Савета за социјалну политику, састављеног од репрезентативних представника јавних установа и организација цивилног сектора. Рад се даље одвијао по групама за области социјалне заштите, здравства, образовања, запошљавања и активности цивилног сектора, где је споредена секторска анализа стања, постојећих и недостајућих услуга у наведеним областима. Изведени одговори и излистани проблеми постојећих и недостајућих услуга били су основа за дефинисање матрице циљева и приоритета по областима проблема. Свеукупно, овако дефинисани циљеви и приоритети мера представљаће оквир будућих деловања и активности, у периоду на који се план односи.

Стратешка сврха

Стратешки план за социјалну политику је важан нови документ, који је намењен свим институцијама и организацијама, који се баве овом проблематиком. Настао је из потребе да се постојећа пракса унапреди и достигну потврђени европски стандарди у овој области.

Сврха плана је усмеравање будућег развоја социјалне политике за град Бор, у циљу унапређења квалитета живота у заједници. Документ садржи визију ефикасне социјалне политике, као и принципе на основу којих ће се предузимати активности. Да би били сигурни да овај документ одражава ставове свих релевантних институција и организација, претходно је урађен радни нацрт, који је био доступан свим заинтересованим субјектима.

Стратешки план ће имати кључну улогу у адекватном располагању средствима која су намењена за решавање проблема у овој области.

Стратешка сврха овог документа садржана је у следећем:

Ефикаснији систем интегралне социјалне заштите са развијеном мрежом услуга усмерених на корисника.

16.1. Приоритети

У намери да обезбеди услове за уравнотежен и одрживи развој, град Бор је суочен са захтевима стратешког сагледавања проблема и потреба у свим областима друштвеног живота и рада. Област социјалне политике, посебно социјалне заштите представља суштински изазов у оваквом приступу. По економском карактеру социјална политика и сви облици услуга представљају јавну потрошњу. Па ипак, у случају града, каква је наша социјална политика представља улагање у смањење социјалних проблема. Са ограниченим капацитетима, град мора рационално и наменски располагати постојећим и новоуспостављеним ресурсима, што је могуће само плански заснованим и програмским приступом.

Стратешки план за социјалну политику је кључан документ, који је намењен свим институцијама и организацијама, који се баве овом проблематиком. Настао је из потребе да се достигну европски стандарди и примене позитивна искуства у овој области. Полазну основу за израду документа чини претходни Стратешки план за социјалну политику као и остали стратешки документи, резултати секторских анализа по областима друштвених делатности, утврђени приоритети, оперативни циљеви и међуциљеви неопходних промена.

Стратешки циљ 1: Повећани капацитети и ресурси у локалној заједници за унапређење квалитета живота Грађана

ПРИОРИТЕТ 1: Развој активних мера запошљавања и афирмацији потенцијала појединца из рањивих група

16.1.1. Увод

Национална Стратегија за смањење сиромаштва препознаје незапосленост као један од основних узрока сиромаштва а запошљавање као једно од главних подручја за смањење сиромаштва. Решавање проблема сиромаштва кроз смањење незапослености и веће запошљавање је веома битно за град Бор, који је управо због карактера носећих привредних активности - капитално интензивних а не радно интензивних индустријских грана, има проблема у отварању већег броја нових радних места.

Зато је у стратешким плановима развоја урађених у протеклом периоду (Стратегија локалног одрживог развоја, Просторни план општине, локални планови запошљавања и др.) изричито наглашен приоритет повећања запослености, а тиме и решавања низа других развојних и социјалних проблема.

Стратегија локалног одрживог развоја усвојена још 2011. године у оквиру стратешких приоритета и циљева посебно истиче у делу о економском развоју: развој алтернативних грана привреде кроз развој индустрије (подстицање развоја ИТ технологије - производња и одржавање софтвера, техничка подршка и др, завршетак започете индустријске зоне и развој рециклажне индустрије), затим развој МСП (обука потенцијалних предузетника за започињање сопственог бизниса, за отпочињање сопственог бизниса, за отварање нових радних места у сектору МСП, унапређење услуга БИЦ Бор, подстицај привредне активности МСП ангажовањем на пословима побољшања инфраструктуре и сл.), развој туризма и пољопривреде, трговине и др. У делу о друштвеном развоју истиче: унапређење образовања (инклузија/ укључивање - реализација ЈАП за образовну инклузију Рома, рад Мобилног тима, укључивање особа са инвалидитетом; професионална оријентација и каријерно саветовање - развој каријерног саветовања даровитих ученика и студената, оснивање мобилних тимова, развој програма професионалне оријентације у свим основним и средњим школама, развој програма КС у КЗМ, оснивање локалног Тима за професионалну оријентацију и каријерно саветовање ради интегрисања услуга у овој области на локалу), усклађивање образовања са потребама за практичним знањима (стипендирање дефицитарних кадрова, поспешивање уписа на занимања која су дефицитарна - кампања, бесплатан смештај и сл., подстицање стручне праксе током и након школовања), најзад повећање запослености (реализација активних мера запошљавања - самозапошљавање, јавни радови, отварање нових радних места код послодавца, обука, стручна пракса и оспособљавање приправника, запошљавање инвалида; повезивање послодавца и незапослених - сајмови запошљавања, каријерно вођење и саветовање).

Локални план запошљавања за 2018. годину у приоритетне активне мере запошљавања за које су обезбеђена средства из градског буџетског фонда за подстицај запошљавања предвидео је стручну праксу, јавне радове, субвенције за самозапошљавање и подстицај послодавцима за отварање нових радних места (ове мере реализује филијала НСЗ, а по критеријумима Градске управе). Друга група приоритетних активности односи се на појачану везу школа, послодавца и локалне заједнице (развој функционалног основног образовања одраслих, изградња система каријерног вођења и професионалне оријентација на локалном нивоу –подршка Канцеларији за младе, базним и менторским школама, усаглашавање уписне политике средњих школа са потребама привреде и тржишта рада, унапређење извођења праксе ученика и студената, подршка Регионалном центру за континуирано образовање одраслих при Техничкој школи, подршка за конституисање и развој Регионалног центра за професионално оспособљавање и запошљавање ОСИ и др.) а трећа група приоритетних активности на јачање улоге и оспособљености Локалног савета запошљавања за град Бор и Филијале НСЗ (унапређење капацитета ЈСЗ општине Бор за коришћење података о потребама тржишта рада и за коришћење инструмената Европске стратегије запошљавања, развој ЈСЗ у смислу оснивања локалног савета за запошљавање за подручје више општина, даље организационо, техничко и кадровско оспособљавање Филијале НСЗ).

Стратешки план за социјалну политику за град Бор требао би да разради и допуни ове мере и активности а везано посебно за решавање социјалних проблема тзв. рањивих група, као што су млади, жене, ОСИ, Роми, избеглице и ИРЛ, повратници (кроз реадмисију), становници села и нарочито дугорочно незапослени.

16.1.2. Анализа

Стопа незапослености у граду Бор је виша од просека у Републици, а посебно виша у односу на ранији период када је општина Бор спадала у високоразвијене општине. Укупан број лица на евиденцији незапослених у јулу 2018. године је

4.992, од којих је 2.960 жена а 2.032 мушкараца. Највише је незапослених у категорији неквалификоване радне снаге (1.773 лица) а затим међу квалификованима (III CCC 925 лица и IV CCC 1.562 лица). У погледу старосне структуре највећи број незапослених су млади испод 30 година старости, чак 28%, као и изнад 50 година старости, 24%. Међу незапосленима је и 199 ОСИ који траже посао.

Из ових података види се да стање незапослености највише угрожава младе људе до 30 година, као и старије људе.

16.1.3. Дефинисање и дијагноза проблема

Проблем незапослености у Бору и даље је узрокован превасходно карактером привредне структуре града (капитално интензивна рударска и металуршка производња) уз истовремено споро превазилажење моноструктурног карактера привреде односно активирање других привредних области као што су туризам, пољопривреда, прерада дрвета, рециклажна индустрија, производња неметала, различитих услуга, а посебно спор развој сектора МСП.

Последњих година започеле су неке активности у развоју алтернативних привредних грана, као што је туризам, прерађивачке и рециклажне индустрије, пољопривреде и др. У граду функционише Бизнис инкубатор центар са задатком да подстиче развој предузетништва. Услуге Д.о.о."Бизнис инкубатор центар" Бор тренутно користи 10 лица, а претежно су у питању занатске радње. Ниска је цена закупа пословног простора - 25% за кориснике на првој години, 50% за кориснике на другој години, 75% за кориснике на трећој години и 100% цене закупа по метру квадратном за кориснике на четвртој години. Чак је и пуна цена закупа далеко нижа од осталих локала у граду. Корисницима је омогућено целодневно бесплатно коришћење интернет услуга и телефона. У понуди је и коришћење књиговодствених услуга.

Донети су планови генералне регулације туристичких простора Брестовачка бања- Борско језеро, планина Стол и Црни врх, чиме су створени плански услови за веће инвестирање у развој туризма на овим просторима. Донет је и план генералне регулације за генерални план Бора у коме су дефинисани простори за развој индустрије.

Веома битан за развој привреде града Бора је и пројекат Завршетак индустријске зоне Бор, чији је предлагач град Бор, а који се и даље налази у ужем кругу пројеката за финансирање из средстава фондова ЕУ. Завршетком овог пројекта Град ће потенцијалним инвеститорима моћи да понуди инфраструктурно опремљен простор за изградњу објеката пословне намене, чиме се отварају нове могућности за развој привреде како Бора, тако и целог региона. Самим тим отварају се нове шансе за запошљавање. Планом генералне регулације градског насеља Бор предвиђен је простор за проширење индустријске зоне.

У намери да олакша пословање предузетницима и привредним друштвима Градска управа Бор у свом Услужном центру поседује Канцеларију за пријем докумената за регистрацију предузетника. У оквиру ове Канцеларије врши се пријем захтева и дају инструкције везане за регистрацију, гашење и остале промене које се тичу привредних друштава и предузетника а које су у надлежности АПР.

У школској 2018/2019. години се стипендира 23 студента основних академских студија и 5 студента мастер академских студија.

Започете су и бројне активности на повезивању образовних институција и тражишта рада, посебно кроз развој дуалног образовања. Средње стручне школе уводе нове смерове на захтев привреде. У оквиру Техничке школе функционише Регионални центар за континуирано образовање одраслих, који је стекао значајно искуство кроз реализацију бројних програма краткотрајних стручних обука и преквалификација. У оквиру Предузећа за радно оспособљавање и рехабилитацију инвалида ("заштитна радионица") реализује се радно оспособљавање, рехабилитација и запошљавање ОСИ. Више од две деценије у Бору делује и Центар за талентоване и надарене ученике. Кроз вишегодишњу реализацију пројекта Министарства просвете, омладине и запошљавања и ГИЗ реализује се систем каријерног вођења и саветовања, односно професионалне оријентације у који су, поред НСЗ, укључене све основне школе, Канцеларија за младе као и средње школе и факултет, предузећа и јавне установе, НВО и друге институције.

Последњих година започело је формирање низа локалних институција на подручју решавања проблема запошљавања уз истовремено прилагођавање рада НСЗ. У оквиру локалне заједнице формиран је још 2006. године Локални савет запошљавања, који припрема и прати реализацију Локалног акционог плана запошљавања, као и посебан наменски буџетски фонд за подстицај запошљавања. реализована је и обука чланова Локалног савета запошљавања за праћење потреба тржишта рада и у складу са тим припрема локалних акционих програма запошљавања. Филијала НСЗ започела са сопственим оспособљавањем ради реализације различитих мера активне политике запошљавања, настојећи да своје активности прилагоди потребама борске средине.

Међутим, и даље је присутна потреба да све наведене институције и организације које делују на подручју запошљавања још више развију све своје пројектоване и потребне активности, да наставе своје кадровско и техничко опремање и да партнерске односе подигну на још виши ниво. Локална заједница стално треба да редифинише своју стратегију решавања проблема незапослености, односно имплементацију начелно постављеног приоритета запошљавања у различитим документима, поготову у документима о економском развоју, као и да у оквиру својих материјалних могућности одређује већа средства за решавање незапослености.

Незапосленост је изузетно значајан проблем за град Бор чијем решавању се и у наредним годинама мора прилазити још организованије, одлучније и одговорније уз ангажовање много већих сопствених ресурса као значајној допуни мера и средства који се усмеравају са националног нивоа.

16.1.4. Закључци

Најзначајнији пројекти који треба да убрзају решавање проблема незапослености у Бору а тиме и да допринесу бржем економском развоју и смањењу сиромаштва су:

- **Пројекти интензивнијег развоја рударства (нови рудници у оквиру РТБ Бор и нови рудник Чукару Пеку кроз улагања страних рударских компанија),** који уз развој металургије треба да обезбеди дугорочни стабилни развој носеће привредне гране града и основ за развој мреже МСП ослоњених на производњу и прераду бабра.

- **Пројекти развоја алтернативних привредних грана,** превасходно туризма, ИКТ индустрије, рециклажних индустрија, услуга, радно интензивних индустрија, пољопривреде, трговине и других области у којима је могуће отворити већи број нових радних места, посебно кроз **развој индустријске зоне и предузетништва али и научно-технолошког и иновационог парка.**

- **Пројекти реформе образовања, посебно дуалног образовања,** који треба да омогући тешње повезивање потреба тржишта рада и исхода образовања на свим нивоима.

- **Пројекат децентрализације решавања проблема незапослености** који треба да омогући веће учешће локалне заједнице његовом решавању прилагођено специфичностима, потребама и могућностима града, уз истовремено повезивање са суседним општинама и градовима. Такође и кроз развој интегрисаних услуга подстицања запошљавања и решавања проблема незапослености, формирање различитих центара за радно оспособљавање младих, професионалну оријентацију и др.

- **Пројекат унапређења рада Националне службе запошљавања** кроз њену децентрализацију и прилагођавање активности локалним потребама.

16.1.5. Препоруке

У складу са својим сопственим опредељењима да је решавање незапослености један од кључних приоритета, град Бор ће изграђивати своју посебну локалну/регионалну стратегију запошљавања са нагласком на акционом плану њене имплементације. При том ова стратегија и имплементационе мере ће бити повезане и **уграђене у друга стратешка документа и посебно у акционе планове за поједине проблемске области**. Наведене имплементационе мере морају бити усмерене да обезбеде повећану запошљивост најугроженијих социјалних група младих, старијих радника, жена, ОСИ, Рома, повратника реадмисијом, сеоског становништва и посебно дугорочно незапослених. При том треба да буду покренуте, боље организоване и повезане заједничким програмима све постојеће институције које делују на подручју запошљавања, уз њихову одговарајућу доградњу и опремање.

Ширење сета активних мера запошљавања које се развијају у оквиру НСЗ треба да обухвати посебно подручје образовања, односно обука за запошљавање, подручје омладинског и женског предузетништва, запошљавање становништва на селу и др.

16.1.6. Оперативни циљеви

Оперативни циљ 1. Повећана запошљивост младих, старијих, жена, ОСИ, Рома, избеглица и ИРЛ лица, повратника реадмисијом, становника са села, као и осталих незапослених из рањивих група као и из групе дуготрајно незапослених

Структура евидентираних незапослених у Бору показује да су главне групе незапослених млади до 30 година, затим старији преко 50 година, жене и дугорочно незапослени. Стога програмима и мере за решавање незапослености морају преваходно да буду усмерени на ове групе, а институциони приступ да буде прилагођен специфичностима ових група.

Оперативни циљ 2. Повезивање образовања и запошљавања

Као образовни центар источне Србије Бор мора обезбедити токове реформе образовања који ће омогућити чвршћу везу школа, тржишта рада односно послодаваца и локалне заједнице како би се школовали млади оних струка које су потребне привреди и укупном економском и друштвеном развоју Бора и шире заједнице.

Оперативни циљ 3. Унапређење рада Локалног савета за запошљавање

Општим мерама националне политике запошљавања није могуће решити све проблеме незапослености у Бору, већ се мора кроз процес децентрализације изградити и посебно локална политика запошљавања која уважава специфичности и потребе развоја локалне заједнице.

Оперативни циљ 4. Развој услуга филијале НСЗ према специфичним потребама града/локалне заједнице

Национална стратегија запошљавања за период 2010.- 2020. и Национални акциони план запошљавања за 2013 годину инсистирају на приоритетним активностима које треба да допринесу повећању запослености, а то су подршка отварању нових радних места у малим и средњим предузећима и подстицање предузетништва. Стога је неопходно сет активних мера запошљавања које је на националном нивоу развила Национална служба запошљавања проширити и прилагодити потребама града, полазећи од тога да он спада у тзв. другу групу развијених општина у погледу перспектива запошљавања. Циљ оваквог приступа је да се смање изузетно изражене разлике на тржишту рада (један од два приоритета Националне стратегије запошљавања), а тиме и њихове последице на социјалном плану. Филијала НСЗ развиће низ заједничких активности са осталим институцијама које делују директно и индиректно на подручју запошљавања, преваходно са Регионалним центром за континуирано образовање одраслих, Регионалним центром за радно оспособљавање, рехабилитацију и запошљавање ОСИ и нарочито са Локалним саветом за запошљавање. Филијала НСЗ оствариће у наредном периоду тешњу и интензивнију сарадњу са Центром за социјални рад.

Кључни међуциљеви оперативног циља 1.:

- Развијен сет додатних активних мера запошљавања за град Бор до 2020. кроз Локални акциони план запошљавања и унапређен рад Локалног савета за запошљавање (ЛСЗ)
- Развој и реализација нових модула обуке незапослених кроз унапређен рад и програмски функционално успостављен Центар за континуирано образовање одраслих (ЦКОО)
- Формирање Регионалног центра за радно оспособљавање, професионалну рехабилитацију и запошљавање ОСИ
- Унапређивати функционално доступан инфо систем о активним мерама запошљавања НСЗ, ЛСЗ, који су усмерени на рањиве групе и критеријуме фокусирања припадника рањивих група
- Унапредити и развијати сет мера запошљавања за ОСИ
- Унапредити и развијати сет мера за запошљавање жена
- Развити сет мера запошљавања младих у сарадњи са Канцеларијом за младе, посебно омладинско предузетништво
- Развити сет мера запошљавања Рома кроз рециклажну задругу/социјално предузеће сакупљача рециклабилног отпада
- Унапредити и развити рад Бизнис инкубатора и мрежу МСП око носеће привредне гране а посебно на селу
- Развити програме запошљавања корисника социјалне помоћи у сарадњи са Центром за социјални рад

Кључни међуциљеви оперативног циља 2.:

- Унапредити систем каријерног саветовања и вођења (ПО)
- Функционално образовање одраслих (Друга шанса)

- Стручна пракса ученика и студената
- Стипендирање ученика и студената
- Смештај ученика и студената
- Усклађивање уписне политике средњих школа
- Стварање услова да сва деца похађају предшколско и основно образовање
- Унапређен рад Центра за рад са талентованом и надареном децом (ЦРТ)

Кључни међуциљеви оперативног циља 3:

- Оспособљавање чланова ЈСЗ, радника НСЗ, градске управе и других стручњака за продубљено праћење тржишта рада, планирање и реализовање активних мера запошљавања
- Проширење делатности ЈСЗ и на подручје позивног образовања одраслих
- Проширивање круга партнера: привредне организације, јавна предузећа и установе, посебно образовне институције, удружење предузетника, НВО, РПК, Центар за социјални рад, Канцеларија за економски развој, Канцеларија за младе, медији и др.
- Повезивање са ЈСЗ у окружењу и проширење деловања и на подручје округа

Кључни међуциљеви оперативног циља 4:

- Прилагођавање Акционог плана запошљавања Србије потребама и специфичностима заједнице
- Посебна брига о реализацији активних мера запошљавања усмерених на вунерабилне групе и дуготрајно незапослене
- Развој системе каријерног саветовања и професионалне оријентације (ПО)
- Стручна помоћ и сарадња са ЈСЗ и осталим субјектима у запошљавању
- Оспособљавање сарадника НСЗ, увођење нових организационих облика и сервиса у Филијали НСЗ

ПРИОРИТЕТ 2: Развој превентивних услуга у заједници – на повећању капацитета и ресурса за унапређење

квалитета живота

16.2.1. Увод

У одрастању деце је могуће правовременим интервенцијама и утицајима усмерити развојни ток и појаву ризичних понашања која су карактеристична за адолесценцију. Навике и начин живота који се успостављају у том периоду далекосежно утичу на њихов будући развој и здравље. Савладавање изазова и ризичних облика понашања, са којима се суочавају млади људи, захтева изграђивање позитивних одговора у процесу формирања зреле, свестране и одговорне личности.

Постојеће стање у заједници указује на потребу развијања планираних и организованих превентивних услуга, програма и ресурса за очување и унапређивање квалитета живота грађана и правовремено информисање. У дефинисању развојне политике социјалне заштите у Бору неопходно је повезивање са другим системима и делатностима; изградњи политике која активно превенира настанак проблема, фаворизује здрав стил живота кроз програме организованог и усаглашеног приступа различитих система (социјалног, здравственог, васпитно-образовног, информисања, културе), локалне заједнице као и целокупног друштва. Сарадња и заједничко деловање заснива се на Стратешким документима: Конвенцији о правима детета, "Стратегији развоја социјалне заштите", "Боље здравље за све у трећем миленијуму", "Стратегији за развој и здравље младих у Републици Србији 2007-2018." и Закона о локалној управи.

16.2.2. Анализа ситуације

Према незваничним проценама у Бору између 7 и 10% деце основношколског узраста испољава потешкоће у школском учењу. Најбројнија у овој групи јесу деца из маргинализованих друштвених средина, махом ромске националности. Због последица социјалне и едукативне занемарености, одрастања у сиромаштву и дестимулативној средини ова деца не достижу потребну мисаону зрелост и развијеност говора, бивајући тако у сталном „заостатку“ за вршњацима. Све до скора највећи број деце ромске националности била су оријентисана на „специјалну“ школу. Последњих година ситуација са укључивањем ромске деце у редовни систем образовања се променила. Декада Рома са политиком „позитивне“ сегрегације, последније спровођење Закона у делу обавезе припремног предшколског програма и ангажовање 3 педагошка асистента, као мера подршке овој деци у највећој мери су помогли поправљање ситуације са укључивањем деце из маргинализованих (ромских) средина у образовни систем. Међутим, и даље постоји проблем да ова деца укључивањем у редовни образовни систем показују лошији успех и слабију пролазност, при чему средње образовање наставља занемарљив број.

Процена броја деце са сметњама у учењу и развоју, изван разлога социјалне и едукативне занемарености није позната. Највећим делом ова деца су „невидљива“ за званичне статистике, нема адекватне и квалитетне интерсекторске размене података, а са поласком у школу мере додатне подршке се спорводе само уз сагласност породица, углавном на нивоу школе. Нови закон о основама система васпитања и образовања дао је широке могућности у инклузивном образовању деце са сметњама у развоју, предвиђене су бројне мере додатне помоћи и подршке у образовању и родитељима су дата сва права у избору школе и давању сагласности на мере додатне подршке. Међутим, најчешће се дешава да ова деца не добијају дужну пажњу и адекватну подршку у редовном образовном систему, било због разлога препознавања и разумевања проблема и потреба, или због не постојања услова и капацитета образовних установа да обезбеде подршку. Крајем 2010. године формирана је Општинска Интерресорна Комисија, која утврђује право и предлаже мере додатне подршке за децу и ученике са сметњама у развоју. Најчешће се тражи помоћ стручњака са специјализованим знањима, услуге персоналне асистенције, личне пратње и ређе прилагођавање простора и опреме за рад у настави. Недореченост и неконзистентност законских решења у овој области главни су разлог што градска управа није определила материјална средства за финансирање свих мера додатне подршке. Број лица која су се обратила Интерресорној комисији за пружањем додатне образовне, здравствене и социјалне подршке детету у периоду новембар 2010- септембар 2018 је 531 поднетих захтева.. 41 захтев се односио на продужено боловање ради посебне неге детета, 16 захтева за остваривање права на туђу негу и помоћ а преостали број 474 су захтеви које су подносили родитељи и школе за пружањем комбинованих мера додатне подршке у области образовања, здравства и социјалне заштите. Просечно на годишњем нивоу број поднетих захтева износи 66,3 захтева.

Процењује се да има велики број прерасле деце неукључиване у образовање што умањује шансу и њихову даљу перспективу. Не постоје организовани облици продужног боравка у школама и подршке у учењу где би могли да се оснажују и усвајају радне навике. У Бору постоји Центар за таленте али недостаје подршка надареној деци. У основним и средњим школама се бележи тренд пораста вршњачких конфликта оба пола. Према евиденцији Центра за социјални рад Бор уочава се повећање броја деце са проблемима у понашању као и да је узрасна граница на којој се проблеми уочавају све нижа. Деца са ризичним социјалним понашањима (асоцијалним/антисоцијалним) недостају вештине извођења позитивног интерперсоналног понашања и стратегија превазилажења проблема. И ако не постоји тачан број младих који испољавају проблеме у понашању (злоупотреба никотина, алкохола и других психоактивних супстанци, ризично сексуално понашање, агресивност младих, посећивање кладоница, коцкарница итд.) последњих година се запажа тенденција пораста. Најчешће, су то млади лошијег успеха у школи, неадекватне супервизије родитеља, у ризику од уласка у сукоб са законом или са испољеним проблемима у понашању.

Подаци из ПУ указују на стални тренд повећања заплена психоактивних супстанци, према количини, врсти и доступности на тржишту што указује на високу заступљеност понуде. У недостатку примарно превентивних програма млади се суочавају са изазовима развојног доба у чему је од значаја сужен избор алтернативних, позитивних модела понашања и неструктурирано време. Проблем је најчешће дуплиран са развојним проблемима и у вези је са ризичним социјалним понашањима; пут ка проблематичном понашању у каснијим развојним фазама, формирању животног стила. И поред уочених проблема, млади исказују високу мотивацију за вршњачку едукацију и активно учешће у решавању проблема са којима се суочавају у непосредном окружењу, што представља добар ресурс за рад и развијање услуга намењених овој групацији.

Не постоји тачна евиденција о броју регистрованих конзументата алкохола, опијата и цигарета, не постоји регистар зависника, не примењује се јединствена методологија и доктрина... Постојеће лечење је по медицинском моделу и не даје ефекте а у заједници се недовољно спроводе програми примарне и терцијалне превенције дрога...

Постојеће превентивне услуге у заједници недовољно су развијене, несистематичне, парцијалне, некоординисане и неумрежене или се реагује на нивоу конкретног случаја тј. када је проблем већ настао што чини решавање мање успешним. Актуелно стање умањује шансу младима за здраво понашање и повећава ризик за развијање поремећаја, лошији квалитет живота и већа социјална улагања.

16.2.3. Дефинисање и дијагноза проблема

Закасна, несинхронизована и парцијална реакција релевантних система у заједници и градске управе на проблеме, појачана транзиционим процесима и осиромашењем привреде, резултирала је недовољним програмима превенције и поред протокола сарадње (здравствене-социјалне заштите–образовања–полиције–правосуђа). Парцијално покретане акције, и ако засноване на потребама, несистематичне су, непланске и некоординисане са интердисциплинарним приступом са различитих нивоа при чему изостаје евалуација и супервизија и не доводи до очекиваног ефекта.

- У Дому здравља не постоји као издвојена целина саветовалиште за болести зависности, нема комплетно едукованог тима и јединствене доктрине у приступу. Постојећи је по медицинском моделу и усмерен на пасивно учешће корисника;
- Не постоји континуитет и редован рад мреже волонтера (едуковани вршњачки едукатори превенције дрога и репродуктивног здравља, у програмима НВО, тежа мотивисаност нових волонтера...)
- Не постоји јединствени регистар зависника;
- У заједници се у недовољној мери реализује програм примарне превенције злоупотребе дрога и заштите репродуктивног здравља;
- Недовољност рехабилитационих програма за све ризичне групе са активностима ресоцијализације;
- Лечење зависника изискује огромна средства, недостају продужне групе за самоподршку;
- У Саветовалишту за младе ДЗ недостаје комплетан тим. Млади не партиципирају у раду. Активности нису окренуте примарној превенцији развојних и неразвијених проблема;
- Недостају програми здравствено-хигијенског просвећивања усмерени заштити здравља угрожених група (Рома, особа са инвалидитетом, деце, жена...);
- И поред протокола о сарадњи озваничених на нивоу градске управе (здравство–образовање–ЦСР- ПУ - Градске управа) недовољна укљученост представника институција
- Не постоји стручно координационо тело на нивоу Градске управе за свеобухватно праћење и програме примарне превенције, у области менталног здравља и психофизичког развоја (нпр. Градска Инклузивна мрежа);
- У заједници поред омладинског клуба не постоје алтернативни програми за младе
- Млади недовољно партиципирају у креирању културних садржаја, слободно време је неструктурирано и у великој мери су препуштени сами себи;

Не постоји СОС тел. у заједници и TEEN телефон за младе у кризним ситуацијама;

- Недовољна припрема и укљученост Ромске деце у процес образовања, лошији успех, пролазност у школи;
- Унапређење рада продуженог боравка у школама са организованим ваннаставним учењем и спровођењем програма подршке деци са потешкоћама у учењу
- Нису опредељена средства у буџету градске управе за пружање мера додатне подршке за децу и ученике са сметњама у развоју у образовним установама, већ се исти спроводе само формално кроз прилагођавање образовних програма, без стварне подршке у настави и учењу.
- Постоји Центар за таленте, али нема потребне умрежености са образовним установама, нису развијени програми рада и подршке са талентованим, надареним ученицима;
- Недостају програми подршке родитељима и породици у кризи
- Информативна заступљеност и афирмација омладинског активизма је недовољна

16.2.4. Закључци

Анализа комплексности проблема указује на потребу развијања услуга у заједници које директно подстичу превенцију појава и понашања и оснаживање са циљем позитивне промене која умањује/отклања узроке или одржава достигнуто оптимално функционисање у границама прихватљивог.

У постизању овог циља неопходно је:

- Развијање нових услуга и оснивање установе која ће се њима бавити
- Унапредити постојеће и побољшати доступност услугама,
- Рационално и ефикасно искористити расположиве ресурсе (институционално-организационе, кадровске, просторне, материјално-техничке) у локалној заједници и обезбедити њихово интересорско и мултидисциплинарно повезивање,
- Јачање улоге и одговорности локалне заједнице за потребе грађана на унапређењу квалитета живота.

16.2.5. Препоруке

Приоритет Стратегије социјалне политике за град Бор је успостављање превентивних услуга које ће обезбедити квалитетно, континуирано, свеобухватно праћење, подршку и оснаживање најосетљивијих појединаца и група и допринети унапређењу квалитета живота.

Основне препоруке су:

Развити нове превентивне услуге у заједници

- Јачати здраве механизме одбране и личне капацитете младих за позитивне одговоре на изазове развојног доба и ризична понашања у процесу формирања зреле, свестране и одговорне личности,
- Развити услове за афирмацију здравих модела понашања у заједници,
- Увести „survey“ метод – метод упитника за родитеље и васпитаче у тријажној ајтем анализи и процени стања развојног напредовања деце у раном детињству, са обавезом обухвата свих родитеља новорођене деце;
- Оснаживати родитељске компетенције за улогу родитељства
- Развити програме подршке за кризне ситуације,
- Укључити што већи број корисника код пружаоца услуга
- Подстицати волонтерске активности

Унапредити постојеће услуге у заједници максимално могућим коришћењем постојећих и развијањем нових ресурса:

- Унапређивати програм подршке и ресоцијализације адолесцентима са ризичним социјалним понашањима
- Побољшати доступност и информисаност грађана о услугама,
- Обезбедити функционалну повезаност Развојног саветовалишта за децу са ризиком и/или сметњама у развоју са релевантним стручним службама унутар Дома здравља и шире, у циљу обезбеђивања механизма ране детекције и правовременог споровења корективно-рехабилитационог третмана деце са развојним проблемима (рана интервенција)
- Помоћи формирање јединственог градског регистра деце са ризико стањима и/или сметњама у развоју, са обавезом обједињавања података из система здравствене заштите, социјалне заштите и образовања, као основе за њихово евидентирање и праћење предузетих мера подршке
- Унапредити рад Градске интерресорне комисије, кроз професионализацију рада, ажурно вођење евиденција, обезбеђен континуитет праћења у спровођењу планираних мера подршке, јачање стручних капацитета и осавремењивање услова за рад (простор, опрема, материјали,...)
- Обезбедити одрживост постојећих и планираних услуга
- Обезбедити спровођење планираних мера и активности додатне подршке деци и ученицима са сметњама у развоју у образовним установама у граду, ангажовањем стручњака и ресурса установе, која пружа подршку у образовању, обезбеђивањем прилагођених учила, помагала и услова за бољу приступачност у превазилажењу комуникационих и физичких баријера у образовним установама,
- Развити механизам једнаких услуга

Јачати улоге и одговорности локалне заједнице за потребе грађана на унапређењу квалитета живота:

- Формирати тело/одбор при Савету за социјалну политику које ће пратити, анализирати, идентификовати потребе и покретати мере и акције у заједници,
- Планирање финансијских средстава у градском буџету за потребне услуге и програме
- Развити механизам који ће омогућити свеобухватни приступ програмима као и механизам за доследно и континуирано спровођење предложених програма
  - Успоставити недостајуће протоколе о међусекторској сарадњи

4. Унапређивати знања и вештине релевантних стручњака и волонтера за превентивне услуге, подршку/оснаживање и јачање личне одговорности:

- Планирање финансијских средстава у градском буџету за потребне услуге и програме за додатне едукације и стручно усавршавање у складу са потребама,
- Увести јединствен систем евидентирања, праћења и подстицање истраживања појава и проблема,
- Усмерити активности на рад у заједници и потребе грађана.

16.2.6. Оперативни циљ

Оперативни циљ 1: Развијене услуге и оснажени постојећи институционални капацитети подршке ризичним групама деце и младих.

Кључни међуциљеви

- Развијене услуге за унапређење квалитета живота грађана и маргинализованих група
- Дневни боравак за децу и младе са ризичним понашањем и програмима ресоцијализације
- Саветовалиште за болести зависности
- Програм "Школа родитељства" за групне активности деце и родитеља
- Увођење ТЕЕН телефона за младе у кризним ситуацијама
- Кампање информативне, подизање грађанског активизма за социјалне групе и локални фондиринг

16.3.1. Увод

Бављење питањима и решавање проблема одраслих особа- ОСИ, старих и немоћних особа значајно је подручје друштвене делатности. Лица-ОСИ, са одређеним обликом хендикепа и стара лица непосредно су погођене стањем сопствених (не)могућности за задовољење свакодневних потреба. Зато је неопходно имати развијен, целовит и конзистентан систем друштвене бриге и заштите за лица са одређеном врстом хендикепа (инвалидност) као и за стара и немоћна.

16.3.2. Анализа ситуације

Стања инвалидности, немоћи, уско повезано са старењем лица готово увек, вишеструко погађају личност особе и у значајној мери ограничавају развој и могућност адаптације у отвореној друштвеној средини. Суштински гледано, проблеме које особе имају садржани су у њиховим посебним/одређеним јасно дефинисаним потребама и (не)могућности да се оне задовоље у датим условима и окружењу. Зато говоримо о потреби постојања јединственог, целовитог и свеобухватног система друштвене бриге и подршке за особе са инвалидитетом, њиховим посебним потребама, у стању инвалидности као и о старим и немоћним.

Град Бор се не разликује битније од осталих средина у Србији у погледу начина и нивоа организованости система друштвене бриге и заштите особа са инвалидитетом. У средишту система налази се Дневни боравак за децу са сметњама у развоју, Удружење особа оболелих од Мултипла склерозе, МНРО, Удружење слепих и слабовидних- подружница у Бору, Удружење глувих и наглувих са седиштем у Зајечару, Центар за самостални живот особа са инвалидитетом, Удружење бубрежних болесника на дијализи Бор и пријатељи, специјална школа “Видовдан”, као и служба развојног саветовалишта при служби за здравствену заштиту деце и омладине са развојним саветовалиштем и саветовалиште за младе.

Генерално гледано, највише пажње и услова посвећено је проблемима и потребама деце са менталном ометеношћу, и то у делу образовно-васпитног рада, (едукативни део рехабилитације). Наиме, један од веома битних проблема који се намеће самом друштву, а и самом граду је повећан број ОСИ који обухвата старију популацију и која бележи све већи пораст старих и немоћних којима је свакодневно функционисање без сервиса подршке отежано.

Међутим, незваничне процене говоре да је преко 200 деце и одраслих особа у стању менталне ометености потпуно изолована из свих токова друштвеног живота и рада, нити су обухваћени било каквим организованим радом и збрињавањем. У највећем броју случаја, препуштени су на бригу само својих породица. Могућност радне и друштвене интеграције је слаба чак и када способности и ниво достигнуте рехабилитованости то омогућавају.

Исказано у неколико ставки, основни актуелни и акутни проблеми лица са хендикепом у односу на постојеће стање, услове и могућности система друштвене бриге и подршке у Бору су:

- 1) Разноврсне и различите дате потребе особа са различитим облицима стања ометености и сметњама – хетерогеност ове друштвене групе;
- 2) Неједнаке могућности да се задовоље потребе свих категорија лица са ометеношћу, у односу на поједине етапе развоја и у односу на поједине фазе рехабилитационог процеса
- 3) Необједињеност свих субјеката у систему друштвене бриге и заштите у области задовољавања специфичних потреба, односно непостојање заокруженог система заштите, сервиса (мањкавост у садржајима, установама и кадровима
- 4) Слабе шансе и могућности за радно-професионалну интеграцију лица са хендикепом у локалну заједницу
- 5) Низак ниво друштвене свести о величини и значају самог проблема, (лоша информисаност и просвећеност становништва);

Када је реч о броју особа са стањем ометености процењујемо да их у граду има преко 800. 1,2 – 1,5% становништва). Конкретно, према евиденцији тадашње општинске Комисије за разврставање лица са ометеношћу, за период од 1990. до 2006. године обрађено је укупно 481 лице. Ова бројка била би свакако и већа када би се систематизовали и додали подаци за особе разврстане пре 1990. године. Према подацима Интерресорне комисије за неку од врста додатне мере подршке детету за период 2010-2018 год.- мишљење ИРК је затражило је 531 лице.

Према евиденцији удружења слепих и слабовидних 121 лица је слепо и слабовидно, док је 51 њих са проблемом глувоће. Број оболелих од *multiplex sclerosis* у Бору износи око 90, а њиховом удружењу пријављено је 60 лица, генерацијски у распону од 1942. – 1972. год. Број лица на дијализи је од 35- 40. Број телесно инвалидних лица износи 35 и то 6 лица са дистрофијом, 10-ро њих са паралимпичким и 19 лица са церебралном парализом. Друштву за помоћ особама ометеним у развоју регистровано је 45-оро деце узраста од 3-30 год. старости.

Табела 38: Преглед броја особа са инвалидитетом према врсти инвалидитета

Слепи и слабовиди	МС	Дистрофија	Паралимпички	Церебрална парализа	Глуви и наглуви	МНРО	Лица на дијализи
121	90	10	10	19	51	45	35-40

Наведени подаци се искључиво односе на број лица која су евидентирана у удружењима

Велики број ових особа која нису евидентирана по удружењима (својом вољом) преко 75%, нису ни на који начин друштвено интегрисане, нити обухваћене било каквим организованим радом и бригом.

Промене које су се десиле под утицајем пре свега миграције, продужење година људског живота и повећање старења становништва и промене у породичним односима изазвале су као једну од последица на социјалном плану, изражену социјалну проблематику старих лица.

Сходно броју и потребама старих лица њихове потребе нису задовољене на адекватном нивоу и то изискује велико ангажовање одговарајућих институција И других актера у граду на побољшању комплетне ситуације ове категорије. У Бору од укупног броја становника 48.615 – преко 60 година 31 % - (15.000 старих) припада популацији старих, а преко 65 година старости 21%а - (10.100 старих лица). У самом граду живи преко 50 % ове популације.

16.3.3. Дефинисање и дијагноза проблема

Решавање проблема непосредно зависи од нивоа развијености и организованости система друштвених мера и акција у пружању помоћи и задовољењу њихових специфичних потреба.

Основни (актуелни и акутни) проблеми града Бора у погледу друштвене бриге о старим лицима су бројни. Према подацима Центра за социјални рад и Дома здравља Бор уочава се повећање броја особа за институционалним облицима збрињавања. У Бору не постоји сервис и механизми који би омогућили квалитетну, континуирану и свеобухватну, подршку, праћење и оснаживање због чега су препуштени капацитетима својих породица или институционалном збрињавању те је неопходно развијати услуге и мере подршке у окружењу у коме корисник живи.

Честе су хоспитализације особа са инвалидитетом и често остају у болници до коначног смештаја у установу јер не постоје сервиси подршке у окружењу. Процес рехабилитације и интеграције, ових особа, је пролонгиран. Услуга помоћ у кући при Центру за социјални рад ради нема довољан број геронто-домаћица. У Повереништву Црвеног крста не постоји служба подршке а кућна нега при Дому здравља нема довољно капацитета за функционисање у градској и сеоској средини, по медицинском моделу.

Промене и погоршање социјалних прилика у заједници отежава функционисање особа са инвалидитетом.

Развијање алтернативне подршке особама са инвалидитетом идентификован је као један од приоритета Стратешких планова социјалне политике у Бору из претходних периода. Реализација изостаје или се спорадично реализује због недостатка или недовољно издвојених средстава. Проблеми су комплекснији у руралној средини при чему је, због природе хендикепа и територијалне удаљености по незваничним проценама је код 30 % особа са инвалидитетом ускраћена потпуна здравствена и психосоцијална подршка.

Основни недостаци садашњег система друштвене бриге и заштите у Бору су:

1. одсуство породичног старања и неге
2. материјална угроженост/сиромаштво/
3. недовољно развијени облици ванинституционалних облика заштите
4. социјална искљученост старих лица
5. недовољна психо-социјална подршка старим лицима и одраслим лицима која испољавају тешкоће

менталног здравља

6. непостојање дневног боравка за одрасле који испољавају тешкоће менталног здравља
7. не постојање саветовалишта за стара лица
8. недостатак валидне евиденције о здравственом и социјалном стању
9. недовољни капацитети за лица на дијализи
10. недовољна обухваћеност службом кућног лечења
11. немогућност коришћења рехабилитације и бањског лечења у континуитету
12. социјална и здравствена помоћ инвалидним и старим лицима у сеоским насељима /недовољан број

геронтодомаћица

13. непостојање куће на пола пута/ од болничког лечења до смештаја у институцију
14. неинформисаност о остваривању одређених права/ здравствена, породично-правна заштита, склапање

уговора о доживотном издржавању

15. потреба за специјалистичким кадровима у области геријатрије/стручан кадар и едукација/ као и обезбеђивање већег броја мобилне опреме за рад на терену на збрињавању ургентних случајева
16. не постојање капацитета за стационарно збрињавање старих у оквиру болничких капацитета
17. недовољна опремљеност амбуланти у сеоским срединама
18. недостатак иницијативе, иницирање истраживачког приступа за утврђивање потреба старих лица, редовне едукације специјалистичког кадра за приступ, укључивање волонтера

16.3.4. Закључци

Анализом постојећих података дошло се до следећих закључака

1. Димензија проблема и исказане потребе у заједници
2. Непостојање сервиса подршке који би били у складу са потребама ове циљне групе
3. Унапредити квалитет постојећих услуга и побољшати доступност услуга корисницима
4. Развијање програма и других мера подршке за јачање индивидуалних капацитета ове циљне групе
5. Омогућити квалитетнији живот у заједници и шансу ОСИ, старима за остварење пуних потенцијала у

складу са исказаним потребама

6. Унапређивање знања и вештина стручњака њихова континуирана едукација за рад са овом циљном групом
7. Обезбедити стручни мониторинг, трајност и одрживост планираних услуга, кроз преузимање обавеза градске управе
8. Усклађеност са националном стратегијом и осталим стратешким документима од значаја за ову циљну

групу

Овако постављен циљ се не може остваривати само у систему социјалне заштите, већ захтева организован приступ различитих друштвених система: образовања, здравства, локалне самоуправе као и целокупног друштва.

16.3.5. Препоруке

Издавајмо и таксативно дајемо неколико специфичних подпроблема у односу на могућност унапређења постојећег система друштвено организованних мера и акција у задовољењу специфичних потреба особа са инвалидитетом:

1. Формирање и организација општинског координационог Одбора за подршку особама са инвалидитетом, старим и немоћним (мултидисциплинарни, међусекторски); тимови стручњака за лечење и рехабилитацију особа са инвалидитетом

2. Коришћење већ постојећег Дневног боравка за децу са сметњама у развоју, Удружења оболелих од МС-а, Центар за самостални живот инвалида Бор, за дневно-окупацијске и активности радионичарског типа, кроз мрежу свих постојећих удружења у граду, као и постојећи Клуб за стара лица, Геронтолошко друштво итд.

3. Формирање Дневног боравка за одрасла и стара лица са инвалидитетом и са тешкоћама у менталном здрављу и организација службе за помоћ и подршку особама са инвалидитетом, старима и њиховим породицама у кућним условима кроз новоформљене мобилне тимове тешко покретним, болесним и непокретним лицима у градским и сеоским срединама

4. Унапређење услуге персоналне асистенције инвалидним лицима и унапређење Услуге Помоћ у кући старим и немоћним укључујући и развијање мреже волонтера

5. Унапређење услуге Лични пратилац деце са сметњама у развоју
6. Увођење услуге „Предах“ за децу са сметњама у развоју
7. Оснивање услуге помоћ у кући за децу децу са сметњама у развоју
8. Оснивање услуге „ Становање уз подршку“ за особе са инвалидитетом као алтернатива институционалном збрињавању

9. Уклањање и/или смањивање физичких баријера и друштвених ограничења у свакодневном животном кретању особа са хендикепом

10. Активности у усмерене ка промени друштвене свести и става према особама са инвалидитетом и старих лица

. У односу на “горе” поменуте подпроблеме *нуде се програмски разрађена решења, фазно дате мере и активности* којима свеукупно треба створити услове за једнаке могућности свима.

16.3.6.Оперативни циљеви

Оперативни циљ 1. Развијени сервиси за подршку старима, ОСИ и хронично оболелима

Међуциљеви:

- Успостављање услуга Дневног боравка за одрасле и старе особе са инвалидитетом
- Сервисни центар " Становање уз подршку " - са програмима обуке и оснаживања
- Формиран градски мултидисциплинарни тим за целовите финансијско логистичке интервенције старим, оболелим, ОСИ
- Успостављен градски програм развоја сродничке, суседске и међугенерациске подршке овим циљним групама

Оперативни циљ 2. Развијене услуге које подржавају живот у месту становања

Међуциљеви:

- Самостално становање за ОСИ, старе и немоћне без материјалне сигурности
- Увођење услуге „Предах“ за децу са сметњама у развоју
- Оснивање услуге помоћ у кући за децу децу са сметњама у развоју
- Унапређење услуга сервиса персоналних асистената инвалидним лицима у граду и сеоским срединама
- Формирање геронто службе за старе и немоћним кроз мрежу волонтера
- Унапређење услуге Лични пратилац деце са сметњама у развоју у граду и увођење у сеоским срединама
- Мрежа услуга Кућна нега старима и особама са инвалидитетом са територијално и програмски развијеним одељењима
- Функционална и територијално доступна мрежа клубова и дневних боравака

ПРИОРИТЕТ 4: Подршка деци без родитељског старања на хранитељству и хранитељским породицама

16.4.1.Увод

Хранитељство је мера заштите деце без родитељског старања односно деце под родитељским старањем која имају сметње у развоју или поремећај у понашању, а која не могу да живе са својим родитељима.

Деци на хранитељству се обезбеђује, у складу са законом, адекватна хранитељска породица и облик заштите који је у складу са његовим специфичним потребама и остваривањем његовог најбољег интереса.

У обезбеђивању и унапређењу квалитета бриге и старања о деци на хранитељству, хранитељским породицама пружа се помоћ и подршка од стране саветника за хранитељство Центра за породични смештај и усвојење Ћуприја, Канцеларија у Бору усмерена на оснаживање компетенција потребних за адекватно обављање улоге хранитеља.

Током пружања услуге хранитељства, хранитељи наилазе на изазове и потешкоће у обезбеђивању оптималног развоја деце на хранитељству, побољшању квалитета њиховог одрастања и социјализације и припремању на будући самосталан живот, те постоји потреба за обезбеђивањем додатне помоћи и подршке у стварању услова за што бољу и потпунију интеграцију корисника у ширу друштвену заједницу.

Удружење хранитеља-Вучица Мартиа је удружење које својим Програмом обухвата активности додатне подршке хранитељима и храненицима у остваривању пуних потенцијала и успешног процеса реинтеграције, по престанку права и бриге надлежних институција.

16.4.2.Анализа ситуације

Према евиденцији Центра за породични смештај и усвојење Ћуприја, Канцеларија у Бору, укупан број **деце без родитељског старања** на смештају у хранитељским породицама у 2018. години **31**.

У односу на 2013.годину када је било укупно 42 деце смештено у хранитељским породицама, од 2016. до 2018. године број деце који је био заштићен овим обликом заштите кретао се између 30 и 33. Евидентно је значајан податак смањеног броја деце на хранитељству али се истовремено процентуално увећава број деце са сметњама у развоју и потребе за специјализованим хранитељством, број деце са проблемима у понашању и деце која долазе из изразито дисфункционалних породица и потребе за ургентним смештајем, те потребе за различитим видовима стручне подршке и помоћи у превладавању насталих потешкоћа, животних криза и емотивних губитака.

Актуелно, на територији града Бора, на евиденцији Центра за породични смештај и усвојење Ћуприја, Канцеларија у Бору, налазе се 23 хранитељске породице које су завршиле акредитован Програм припреме и обуке будућих хранитеља, док 3 породице чекају на Програм обуке. Специјализованим хранитељством се бави 5 породица које брину о деци са сметњама у развоју. Од укупног броја хранитељских породица, око 50% је сродничких хранитеља што указује на потребу обезбеђивања додатних мера подршке у области сродничког хранитељства, узимајући у обзир интерес деце да живе и расту у познатом и што природнијем окружењу са блиским и важним особама. Уочава се тенденција пораста сродничког хранитељства. У складу са потребама деце за смештајем у хранитељске породице, ово није довољан број хранитеља, те ће и активности промоције у будућем периоду бити усмерене на увећање броја породица које би се бавиле хранитељством, а пре свега оних које би се определиле за ургентно и специјализовано хранитељство.

У заједници не постоје сервиси и програми подршке хранитељским породицама и деци, као ни програми подршке деци по изласку из институције, односно завршетку хранитељства.

16.4.3. Дефинисање и дијагноза проблема

Узимајући у обзир све наведено, као основни проблеми издвојени су:

- Емотивна и финансијска исцрпљеност биолошких породица;
- Умањени капацитети за превладавање животних криза и емотивних губитака и пружање подршке једни другима;
- Потребне породица за подршком друштвене заједнице;
- Потреба за едукацијом стручњака који раде са децом у циљу повећања професионалних компетенција и квалитетнијег пружања услуга;
- Недостају програми подршке деци по изласку из институција и завршетку хранитељства.

16.4.4. Закључци

У складу са структуром хранитељских породица, као и саме структуре деце и младих на смештају, с једне стране и захтева и потреба деце и младих која тек требају бити смештена, постоји потреба за:

- интензивнијом промоцијом различитих облика хранитељства (ургентно, специјализовано, повремено, предах);
- континуирано додатно обучавање хранитељских породица за различите облике хранитељства и стицање додатних корисних знања и вештина у циљу унапређења квалитета бриге о деци на хранитељству;
- различити едукативно-саветодавни видови подршке деци и младима на хранитељству у сарадњи са Центром за социјални рад, Удружењем хранитеља-Вучица Мартиа и другим удружењима и организацијама које се баве заштитом интереса деце и младих;
- континуирано стручно усавршавање и оспособљавање стручних радника у циљу обезбеђивања квалитета рада и обезбеђивање најбољих интереса корисника;
- развијање и унапређење услуга помоћи и подршке деци и младима на хранитељству по изласку из система.

У том смислу потребно је умрежавање институција и служби за заштиту деце и примена обједињеног модела на локалном нивоу и потписивање Протокола о сарадњи и поступању .

16.4.5. Препоруке

Узимајући у обзир све наведено, основне препоруке су:

1. Развијање програма подршке деци у хранитељским породицама, хранитељима и по изласку из институција
2. Унапређење програма и промоција хранитељства
3. Развијање програма подршке примарној породици
4. Унапређење професионалне компетенције стручних тимова
5. Унапређење већ успостављене међусекторске сарадње

16.4.6. Оперативни циљ - Развијена мрежа услуга социјалне заштите за задовољење потреба корисника

ОПЕРАТИВНИ ЦИЉ: Развијање програма и услуге подршке у циљу унапређења компетенција хранитељских породица и квалитета бриге о деци на хранитељству

Кључни међуциљеви:

1. **Клуб хранитеља и храњеника** формиран у току 2014. године који обезбеђује услове за реализацију активности и пружање услуга помоћи и подршке корисницима унапређивати и даље развијати и у наредном периоду;
2. **Предах хранитељство** као услугу развити и унапредити током 2019. и 2020. године кроз Програм подршке хранитељима и биолошким родитељима у бризи о деци са сметњама у развоју;
3. **Кућа на пола пута**, услуга коју треба развити и унапредити током 2019. и 2020. године кроз Програм подршке деци која излазе из система социјалне заштите, по престанку права на породични смештај и даље развијати и у будућем периоду;

СЕРВИС – КЛУБ ХРАНИТЕЉА И ХРАЊЕНИКА

- Побољшање постојећих оперативних и техничких услова за рад Клуба хранитеља и храњеника, услуге која је почела са радом 2014. године;
- Обезбеђење одрживости услуге и наставка пружања подршке и помоћи корисницима услуга, односно деци на хранитељству и хранитељима;
- Промоција хранитељства кроз пропагандно-информативне активности;
- Развој корисних социјалних вештина хранитеља и храњеника кроз размену искустава, повезивање са другим клубовима и удружењима, активну партиципацију и иницијативност;
- Организација едукативних (семинари, обуке, радионице, предавања...) културних, спортских и забавних активности (такмичења, излети, концерти, обиласци културно-историјских споменика, рођендани, хуманитарне акције и сл.);

СЕРВИС – ПРЕДАХ ХРАНИТЕЉСТВО

- Формирање Тима искусних хранитеља за пружање услуге предах хранитељства уз стручну подршку;
- Успостављање Програма услуга и мреже подршке током трајања предах хранитељства (дневно збрињавање, радно-окупационе активности, васпитно-едукативни рад, и тд.);
- Идентификовање деце и породица којима је потребна помоћ и подршка кроз предах хранитељство;
- Обезбеђивање организованог превоза за децу која се упућују на предах хранитељство и враћају у своје породице;

СЕРВИС – КУЋА НА ПОЛА ПУТА

- Обезбеђивање, адаптирање и опремање простора за становање/привремени боравак;
- Успостављање Протокола о сарадњи са Националном службом за запошљавање, Здравственим центром, Центром за социјални рад и Центром за породични смештај и усвојење Ћуприја-Канцеларија у Бору, РТБ-ом и другим локалним институцијама и организацијама које се могу наћи као део мреже подршке младима који излазе из система заштите;
- Формирање Тима хранитеља/волонтера за пружање подршке младим особама/корисницима Куће на пола пута у стицању додатних животних вештина за самосталан живот уз стручну подршку, по потреби;
- Пружање помоћи корисницима при запошљавању и обезбеђивању дугорочних услова за становање;

СЕРВИС – КЛУБ ЗА ДЕЦУ И МЛАДЕ

- Формирање Тима волонтера и израда Програма клуба за децу и младе усмереног на развијање и подстицање здравих стилова живота и унапређење и повећање нивоа социјалне интеграције деце без родитељског старања, из породица у ризику и друге деце и младих;
- Ангажовање сарадника за едукативну подршку (сертифицирани тренер за рад са децом и младима, педијатар, психолог, педагог, логопед, дефектолог...);
- Организација едукативних радионица (стицање животних вештина и подстицање вештина самосталне бриге о себи, хигијенских и радних навика, социјалне вештине, личне снаге и капацитети, здраве навике и здрави стилови живота);
- Организација рекреативних радионица (вежбе моторике, опуштања, вежбе за кичму и правилно држање, вежбе концентрације и вежбе подстицања логике и памћења);
- Прихват и дневна брига, чување и дружење са децом, највише до три сата, као подршка биолошким родитељима са децом са сметњама у развоју и другом децом;
- Организација тематских радионица у циљу подстицања талената и других вештина деце и младих (музичке радионице, поетске вечери, квизови и такмичења знања и различитих вештина, рол плеј радионице-решавање проблем ситуација младих...)
- Организација заједничких активности деце и младих на хранитељству, деце из породица у ризику и друге деце и младих и хранитеља, родитеља, старатеља у циљу унапређења међугенерациске комуникације

ПРИОРИТЕТ 5: Развој мреже сервиса за подршку женама и деци жртвама насиља

16.5.1.Анализа ситуације

Од јуна 2017.године је почела приме новог Закона о спречавању насиља у породици који предвиђа јасно поступање институција које се баве овом проблематиком у првом реду Полицијске управе, Основног Јавног тужилаштва и Центра за социјални рад. Најчешће жртве насиља у породици су жене, деца и стари и немоћни. У 2018.години је било 315 пријава за насиље у породици(уз напомену да нису сви случајеви процењени као насиље). Оно што забрињава је податак да су деца у овим породицама такође изложена насиљу чак и када насиље није директно усмерено на њих, као индиректне жртве тј. сведоци насиља што оставља озбиљне трауме и последице по даљи развој.Иначе, у случајевима насиља где су жртве женског пола, насилници су најчешће њихови партнери или бивши партнери, затим следе браћа, родитељи, деца. Карактеристично за случајеве породичног насиља је да је огромна већина жртава изложена физичком насиљу, често у комбинацији са психичким насиљем.

У складу са новим Законом о спречавању насиља у породици постоји Група за координацију и сарадњу коју чине представници Полицијске управе, Основног тужилаштва и радника Центра за социјални рад који разматрају случајеве и доносе мере заштите у складу са законским надлежностима.

Поред законске регулативе, у окружењу је потребно стварати услове за додатну подршку жртвама насиља.

16.5.2.Дефинисање и дијагноза проблема

Узимајући у обзир све наведено, као основни проблеми издвојени су:

- Емотивна и финансијска исцрпљеност жена жртава насиља;
- Недовољни сервис и програми подршке женама жртвама насиља
- Умањени капацитети за превладавање животних криза и економско оснаживање жена ;
- Потребне жртве за подршком друштвене заједнице;
- Потреба за едукацијом стручњака који раде са женама и децом жртвама насиља у циљу повећања професионалних компетенција и квалитетнијег пружања услуга;
- Недостају програми подршке деци.

16.5.3.Закључци

У складу са положајем, емотивним, психичким и физичким стањем жртава насиља, постоји потреба за:

- интензивнијом превенцијом код појаве насилног понашања ;
- континуирано додатно обучавање стручних лица за рад са овим категоријама и стицање додатних корисних знања и вештина у циљу унапређења квалитета бриге;
- различити едукативно-саветодавни видови подршке деци и женама у сарадњи са Центром за социјални рад и удружењима и другим организацијама које се баве заштитом интереса деце и жена ;
- континуирано стручно усавршавање и оспособљавање стручних радника у циљу обезбеђивања квалитета рада и обезбеђивање најбољих интереса корисника;
- развијање и унапређење услуга помоћи и подршке по изласку из породице

У том смислу потребно је умрежавање институција и служби за заштиту жене и деце и апсолутна примена Протокола о сарадњи и поступању.

Потребно је развијање сервиса у локалној заједници за подршку женама и деци СОС телефона, упућивања у Сигурну кућу, примени процедура, могућих решења на путу ка осамостаљивању и изласку из породица.

16.5.4.Препоруке

Узимајући у обзир све наведено, основне препоруке су:

- 1.Развијање програма подршке деци и женама по изласку из породице.
- 2.Унапређење програма економског оснаживања жена и деце жртава насиља
- 3.Развијање програма подршке породици у којој су препознати проблеми
- 4.Унапређење професионалне компетенције стручних тимова
- 5.Унапређење већ успостављене међусекторске сарадње

16.5.5.Оперативни циљ - Развијена мрежа услуга социјалне заштите за задовољење потреба корисника

ОПЕРАТИВНИ ЦИЉ: Развијање програма и услуге подршке женама и деци жртвама породичног насиља

Кључни међуциљеви:

1. **Клуб за жене и децу жртава породичног насиља којим би се обезбедила услуга пружања помоћи и подршке кроз континуирано оснаживање ;**
2. **Правна помоћ- кроз могућа решења у превазилажењу новонасталих ситуација**
3. **Радно ангажовање жена жртава насиља –кроз новоформирану радионицу за бављење неким занатом**
4. **Различити облици преквалификације**
5. **Продужен боравак деце у образовном процесу**
6. **Програми за економско оснаживање жена жртава насиља у породици кроз различите врсте доходних активности**

Аранжман за имплементацију

У Одлуци о буџету града издвојиће се потребна средства на основу акционих планова и финансијских капацитета за примену стратешког плана развоја социјалне политике.

Финансирање социјалне заштите у наредним годинама биће обезбеђено из одређених буџетских средстава, уштедом, рационалним располагањем и преумеравањем средстава из појединих постојећих буџетских ставки, као и очекиваним донаторским средствима, што ће подразумевати системски приступ у наручивању и финансирању услуга од градске управе у складу са Законом о локалној самоуправи и Законом о социјалној заштити.

Овим одељком се дефинишу начини наручивања, уговарања, финансирања и праћења реализације одређених програма а на основу структуре акционих планова и прегледа извора финансирања Стратешког плана развоја социјалне политике.

Процес наручивања услуга чине међусобно повезане компоненте:

- Одржавања конкурса,
- Јавни позиви и набавке,
- Преговарања и уговарања,
- Управљања и администрирања уговора, односно реализација услуге и
- Праћења реализације,

Оваквим приступом обезбедиће се дугорочно, одрживо и транспарентно спровођење Стратегије социјалне политике и даље системско финансирање у области социјалне заштите.

Конкурси и јавни позиви ће садржати елементе на основу којих се потенцијални пружаоци услуга (невладине организације, приватни и јавни сектор) позивају да поднесу предлоге пројеката и конкурсну документацију о пружању услуга у складу са договореним пројектним задатком и спецификацијама услуге.

Програми одређени за финансирање у акционим плановима ће у конкурсном материјалу бити подељени у три групе и то:

1. Конкурс за програме којима се финансира унапређење и развој постојећих услуга и сервиса
2. Конкурс за пројекте специјализованих услуга које реализују познати провајдери
3. Отворени конкурс за све заинтересоване стране за пројекте и услуге у циљу реализације стратешког плана,

које имају иновативни карактер и као средства за кофинансирање пројеката финансираних из других извора

17.1. Управљање применом стратегије:

Радна група за примену стратегије коју чине Градоначелник, Председник Скупштине града, члан градског Већа за социјалну политику и чланови Савета за социјалну политику преузимају одговорност обезбеђивања услова за примену, планирање, иницирање и реализацију планирања на основу спроведене годишње реализације АП и извештавања Градске Скупштине о резултатима финансираних програма.

У оквиру Одељења за привредне и друштвене делатности формирати канцеларију за административно техничке послове примене Стратегије, организацију рада Локалног савета, комисије и тима за подршку, мониторинг и евалуацију.

Тим за подршку, мониторинг и евалуацију, прати и оцењује активности и резултате пројеката у реализацији и извештава тромесечно комисију и Савет за социјалну политику. Тим редовно доставља извештаје канцеларији одељења друштвених делатности. Тим за мониторинг и евалуацију ће у свом раду обезбедити:

- Подршку у процесу дефинисања програма
- Помоћ при јаснијем дефинисању циљева пројеката и усаглашавању са Стратешким планом и републичким документима
- Провера квалитета процене и помоћ при осигурању учешћа корисника

- Помоћ при модификацији, развоју партнерстава, дефинисању учинака и резултата пројекта
- Прикупљање и дистрибуирање информација о изворима средстава за примену стратегије од Републичких институција, међународних развојних партнера, локалних извора
- Помоћ при планирању за учешће метода мониторинга и евалуације

Комисија за избор пројеката и процену утицаја, врши избор пројеката за финансирање, модификацију, годишњу процену утицаја Стратешког плана, извештава о резултатима и реализацији утрошених средстава и постигнутим резултатима. Комисију именује савет за социјалну политику уз сагласност градоначелника. Чланови комисије су два представника градске управе, пет представника Савета за социјалну политику и два представника корисника. Комисија у складу са правилником и пословником о раду, доноси одлуке о наручивању финансирању услуга предвиђеним годишњим акционим плановима, доноси одлуке о престанку и наставку финансирања. Комисија доноси документа којима се прописује:

- Начин расписивања тендера
- Конкурсна документација
- Одобравање програма и пројеката и додела средстава
- Контрола реализације и утрошка средстава
- Извештавање градске скупштине

У избору представника који ће сачињавати тела задужена за примену стратешког плана биће обезбеђена адекватна заступљеност оба пола.

Финансирање рада ових тела биће саставни део годишњих акционих планова и дефинисани у задатим пројектним формама.

Извештавање заинтересоване јавности, корисника и грађана уопште о стању и квалитету реализације услуга, утврђених акционим плановима у оквиру Стратегије вршиће се квартално. Основна средства и технике у извештавању су писана саопштења, штампане публикације-билтени са прегледом остварених резултата по пројектима утврђених услуга и јавни наступи, гостовања тима за мониторинг и евалуацију на локалној радио и телевизији.

Непристрасност и објективност у праћењу целокупног процеса реализације договорених услуга и остваривању Стратешког плана биће обезбеђена ангажовањем неутралне стране. Улогу екстерне евалуације целокупног процеса имаће тим за имплементацију и мониторинг друге општине, укључене у реализацију овог пројекта, док ће истовремено тим за имплементацију и мониторинг градске управе Бор бити ангажован на пословима екстерне евалуације у трећој општини. За рад чланова екстерног тима град Бор ће покривати трошкове дневница и оперативне трошкове превоза и смештаја. Ови аранжмани ће се уговарати протоколима о сарадњи, уз посредовање канцеларије Програма.

Садржај:

Увод	52
Уводна реч Градоначелника	52
Признање учесницима	52
1. Визија	52
2. Изјава о мисији	52
3. Принципи и вредности	52
4. КОНТЕКСТ	53
4.1. Историјски развој	53
4.2. Општи подаци о Бору	54
4.3. Демографски подаци	54
4.3.1. Становништво према узрасту, полу, етничкој структури	54
4.3.2. Становништво према образовању	55
4.3.3. Становништво према економској структури	56
4.3.4. Становништво према узрасту, полу, етничкој структури	56
4.3.5. Становништво према економској структури	59
4.4. Развијеност и стање инфраструктуре	59
4.5. Привредна ситуација у граду	61
4.5.1. Пољопривреда	61
4.5.2. Туризам	61
5. Правни оквир ГРАДА БОРА	63
5.1. Остали институционални капацитети	63
6. СОЦИЈАЛНА ПОЛИТИКА У БОРУ	64
6.1. Социјална заштита	64
6.1.1. Центар за социјални рад	64
6.1.2. Основне информације о Центру за социјални рад	64
6.1.3. Центар за социјални рад као пружалац услуга	65
Корисници услуга центра за социјални рад	65
6.2. Клуб за стара лица	67
6.3. Ситуација Рома	67
6.4. Избегла, интерно расељена и лица враћена реадмисијом	67
7. ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА НА ТЕРИТОРИЈИ ГРАДА	68
7.1. Здравствена заштита	68
7.2. Ресурси у здравственој заштити	72
7.2.1. Показатељи коришћења здравствене заштите	72
7.2.2. Недостајуће услуге	72
7.2.3. Предлог за јачање капацитета нових услуга у здравству	73
7.3. Здравствено стање деце	73
7.4. Здравствено стање старих	73
7.5. Здравствено стање Рома	73
7.5. Смањење оболелих од рака - Првенствено од рака дебелог црева	73

8.	Запошљавање	74
8.1.	Анализа стања запослености и незапослености у Бору	74
9.	ОБРАЗОВАЊЕ	77
10.	МЛАДИ У ГРАДУ	80
11.	ЦИВИЛНИ СЕКТОР	80
12.	ЦРВЕНИ КРСТ	80
13.	МЕДИЈИ	80
14.	АНАЛИЗА УЧЕНИХ ПРОБЛЕМА	81
15.	СТРАТЕШКА СВРХА	81
16.	СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ	82
	Стратешки циљ 1: Повећани капацитети и ресурси у локалној заједници за унапређење квалитета живота грађана	82
	Стратешки циљ 2: Развијена мрежа услуга социјалне заштите за задовољење потреба корисника, превенције насиља и превенција институционализације	82
16.1.	Приоритети	82
	Стратешки циљ 1: Повећани капацитети и ресурси у локалној заједници за унапређење квалитета живота грађана	82
	ПРИОРИТЕТ 1: Развој активних мера запошљавања и афирмацији потенцијала појединца из рањивих група ..	82
16.1.1.	Увод	82
16.1.2.	Анализа	82
16.1.3.	Дефинисање и дијагноза проблема	83
16.1.4.	Закључци	83
16.1.5.	Препоруке	84
16.1.6.	Оперативни циљеви	84
	ПРИОРИТЕТ 2: Развој превентивних услуга у заједници – на повећању капацитета и ресурса за унапређење квалитета живота	85
16.2.1.	Увод	85
16.2.2.	Анализа ситуације	85
16.2.3.	Дефинисање и дијагноза проблема	86
16.2.4.	Закључци	86
16.2.5.	Препоруке	87
16.2.6.	Оперативни циљ	87
	Кључни међуциљеви	87
	Стратешки циљ 2.: Развијена мрежа услуга социјалне заштите за задовољење потреба корисника, превенције насиља и институционализације	88
	ПРИОРИТЕТ 3: Развој мреже сервиса за старе, особе са инвалидитетом, немоћне	88
16.3.1.	Увод	88
16.3.2.	Анализа ситуације	88
16.3.3.	Дефинисање и дијагноза проблема	88
16.3.4.	Закључци	89
16.3.5.	Препоруке	89
16.3.6.	Оперативни циљеви	90
	ПРИОРИТЕТ 4: Подршка деци без родитељског старања на хранитељству и хранитељским породицама	90
16.4.1.	Увод	90
16.4.2.	Анализа ситуације	90
16.4.3.	Дефинисање и дијагноза проблема	91
16.4.4.	Закључци	91
16.4.5.	Препоруке	91
16.4.6.	Оперативни циљ - Развијена мрежа услуга социјалне заштите за задовољење потреба корисника	91
	ПРИОРИТЕТ 5: Развој мреже сервиса за подршку женама и деци жртвама насиља	92
16.5.1.	Анализа ситуације	92
16.5.2.	Дефинисање и дијагноза проблема	92
16.5.3.	Закључци	92
16.5.4.	Препоруке	93
16.5.5.	Оперативни циљ - Развијена мрежа услуга социјалне заштите за задовољење потреба корисника	93
17.	АРАНЖМАН ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈУ	93
17.1.	Управљање применом стратегије:	93